

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

Maarit Amper

**HENKILÖKOHTAINEN OHJAUS KIURUVEDEN
YLÄASTEELLA**

**Jyväskylän yliopisto
Opettajankoulutuslaitos
Opinto-ohjaajakoulutus
Jyväskylä 2003**

TIIVISTELMÄ

Kehittämishankkeessani keskityn henkilökohtaiseen ohjaukseen, koska se on koulussamme alue, jota ei ole kehitetty pitkään aikaan. Henkilökohtainen ohjaus on myös ohjauksen osa-alue, jonka tarve yläasteella kasvaa jatkuvasti. Oppilaat olisivat aikaisempaa enemmän halukkaita keskustelemaan asioistaan, mutta koulun edellyttäessä tehokkuutta, tällaisiin keskusteluihin on vähemmän mahdollisuuksia. Kehittämishankkeeni alkuosassa tutkin erilaisia näkemyksiä ja teorioita ohjauksesta. Tämän teoreettisen tarkastelun valossa pohdin, mihin teoriaan tukeudun henkilökohtaisessa ohjauskeskustelussa.

Kehittämishankkeeni toisessa osassa tutkin sitä, kuinka ohjauskeskustelut koetaan Kiuruveden yläasteella. Tutkimuksen tein kyselylomakkeilla, joihin vastasivat koulun opettajat, yhden 9. luokan oppilaat sekä heidän huoltajansa.

Ohjauksessa käytetään monia lähestymistapoja. Lähinnä omaa näkemystäni on sosiodynaaminen lähestymistapa. Sen mukaan ohjaustyö on kunnioituksen harjoittamista. Ohjattavaa kunnioitetaan hänenä itsenään, persoonana sekä myös sinä henkilönä, joksi hän yrittää tulla. Kunnioittaminen tarkoittaa myös ohjattavan kulttuurisen identiteetin kunnioittamista sekä ihmisen toiminnan ja ihmisten yhteenkuuluvuuden välisen dialektiikan kunnioittamista (Peavy 1999, 17). Peavy käyttää sosiodynaamisessa teoriassaan ohjauksen apuna erilaisia kuvioita, karttoja. Myös kouluni ohjauskeskusteluissa käytetään tällaisia karttoja apuna.

Tutkimuksen perusteella päädyin seuraaviin loppupäätelmiin: henkilökohtaisessa ohjauksessa vahvuutenani ovat tilanteet, joissa täytyy ratkoa konkreettinen ongelma tai joissa pyritään saamaan tietoa ohjattavasta. Käyttämieni kysymysten laatu ei kuitenkaan pureudu tarpeeksi syvälle ohjattavan tietorakenteisiin: henkilökohtaisessa ohjauksessani minun tulee keskittyä kysymysten syvälle luotaavampaan asetteluun.

Opettajat, huoltajat ja oppilaat olivat kokonaisuutena tyytyväisiä nykyiseen ohjauskäytäntöön. Huoltajat ja oppilaat kaipasivat enemmän tietoa tulevan oppilaitoksen käytännöistä ja esimerkiksi sosiaalisista eduista. Opettajat puolestaan tarjoutuivat oppilaanohjaajalle tarpeen tullessa työpariksi.

Hakusanat: Konstruktivistinen ohjaus, sosiodynaaminen ohjaus, ohjauskeskustelu

ABSTRACT

In my development project I focus on individual guidance, because it is an area that has not been developed any further for quite some time in our school. The need for individual guidance continually increases in the upper level of comprehensive school. Students are more eager than before to discuss their problems and interests. However, because school at the same time intends to become more effective there are fewer possibilities for this kind of discussion. In the first part of my development project I study different perspectives on and theories about guidance and counselling. In the light of this theoretical discussion I discuss the theoretical starting points of individual counselling in our school.

In the second part of my development project I carry out a study on how people feel about individual counselling discussions in the Upper Level of Kiu-ruvesi Comprehensive School. This study was carried out by using questionnaires. All teachers, the students of one 9th grade class and their parents filled in their questionnaires.

Many theoretical approaches are used in guidance. The so-called socio-dynamic approach is nearest to my own understanding about guidance and counselling. According to it guidance is practising respect. This means that the counselled is respected as him/herself, as a personality and as the person he is trying to be. Respect also means respecting the cultural identity of the student. It also means respecting the dialectics between human activity and human solidarity (Peavy 1999, 17). Different figures and maps are used in Peavy's socio-dynamic theory to support guidance. Maps like these are used in counselling discussions in my school, too.

Based on my study I came to the following conclusions: my own personal strengths in giving individual guidance are cases in which I face a concrete problem or in which I try to receive information about the student. The questions I have typically used do not qualitatively firmly and deeply enough "dig" into the information structures of the student. One result of my development project is that I have to concentrate on formulating the questions so that they make a more in-depth analysis possible.

The teachers, the parents and the students themselves were satisfied with the present guidance practice. The parents and the students wanted to have more information about the practice and customs of the future school and, for instance, about social benefits. As to the teachers, they volunteered to act as working partners for the school counsellor if necessary.

Descriptors: Constructivistic guidance, individual counselling discussion, sosiodynamic guidance

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 YLÄASTEEN OHJAUSTA KOSKEVAT LAIT JA ASETUKSET	9
3 ERILAISIA NÄKEMYKSIÄ OHJAUksesta	10
3.1 Ohjauksen lähestymistavat.....	10
3.2 Peavyn sosiodynaaminen ohjaus.....	12
4 OHJAUS KIURUVEDEN YLÄASTEELLA	16
5 HENKILÖKOHTAINEN OHJAUS KIURUVEDEN YLÄASTEELLA	19
5.1 Tavoitteet.....	19
5.1.1 Konstruktivistinen ohjaus.....	20
5.1.2 Eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys.....	21
5.2 Ohjauksen käytännöt.....	22
6 TUTKIMUS	25
6.1 Tutkimuksen lähestymistapa.....	25
6.2 Palautteet ja ohjausjärjestelmän arviointi keväällä 2003.....	26
6.2.1 Yhdeksännen luokan oppilaiden palaute.....	26
6.2.2 Yhdeksännen luokan oppilaiden huoltajien palaute.....	30
6.2.3 Opettajien palaute.....	31
7 POHDINTA	37
7.1 Käytännön ja teorian suhde: Mitä tulisi käytännössä parantaa?.....	37
7.2 Ohjauskeskustelun kysymykset ja niiden laatu.....	38
7.3 Kehityshankkeen mielekkäys ja kehittäminen jatkossa.....	39
LÄHTEET	40
LIITTEET	
Liite 1 Tunteiden kartoitus.....	41
Liite 2 Omat unelmat ja työura.....	42
Liite 3 Omaelämäkerrallinen minuus ja elämäkenttämalli.....	43
Liite 4 Lähete oppilashuoltoon.....	44
Liite 5 Oppilaanohjaajan työvuoden kiertokulku Kiuruveden yläasteella.....	45
Liite 6 Seitsemännen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu....	46
Liite 7 Ensimmäinen 7. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu.....	47

Liite 8 Toinen ja kolmas 7. luokan henkilökohtainen ohjauskeskus- telu.....	48
Liite 9 Kahdeksannen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu...	49
Liite 10 Ensimmäinen 8. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu....	50
Liite 11 Toinen 8. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu.....	51
Liite 12 Yhdeksannen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu...	52
Liite 13 Ensimmäinen 9. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu....	53
Liite 14 Toinen 9. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu.....	54
Liite 15 Kyselylomake 9. luokan huoltajille.....	55
Liite 16 Kyselylomake 9. luokan oppilaille.....	56
Liite 17 Kyselylomake opettajille.....	57
Liite 18 Anneli Valpolan kysymysjaottelu.....	60
Liite 19 Konstruktivistisen teorian kysymysjaottelu.....	61

1 JOHDANTO

Miettiessäni omaa kehittämishankettani lähtökohtanani olivat seuraavat asiat: Kehittämishankkeeni tulisi olla osa työtäni myös jatkossa, vaikka vaihtaisinkin työyhteisöä. Sen tulisi siis kehittää minua ohjaajana niin, että sitä voisi soveltaa eri ympäristöissä. Toisaalta olisi järkevintä kehittää työssäni sellaista osaluuetta, jota jo nyt teen. En halunnut luoda uutta järjestelmää, vaan kehittää jo olemassa olevaa.

Halusin lisäksi sellaisen kehittämishankkeen, joka mahdollisimman vähän työllistäisi muita koulun opettajia. Meidän koulussamme on jo joitain kehittämishankkeita, enkä halunnut oman hankkeeni lisäävän työtaakkaa. En myöskään halunnut liittää omaa kehittämishankettani muihin koulun hankkeisiin, koska ne ovat omaan kouluunne sidottuja, eivätkä siksi kovin hyvin sovellettavissa muihin kouluihin. Muut koulumme kehittämishankkeet liittyvät lähinnä tietotekniikan käyttöön. Kodin ja koulun yhteistyötä ja tiedonkulkua yritetään parantaa Pedanetin avulla, LUMA-projektissa niin ikään hyödynnetään IT-tekniikkaa ja kansainvälisyysprojektissa oppilaat kirjoittavat kirjeitä sähköpostin välityksellä muiden maiden kouluihin.

Jokaisella ihmisellä on tarve kertoa asioistaan toiselle ihmiselle. Aikaisemmin kun perhekäsitys oli laajempi ja usein kodeissa asuivat vanhempien ja lasten lisäksi myös isovanhempia ja muita sukulaisia, oli myös lapsilla ja nuorilla enemmän kuuntelijoita. Tällä hetkellä monesti murrosikäisen aikuiskontaktit ovat vähäisiä. Koulu tarjoaa muutamia uusia aikuiskontakteja. Murrosikä usein aiheuttaa vaikeuksia keskustella asioistaan omien vanhempien kanssa, on löydettävä muita aikuisia keskustelukumppaniksi. Oppilaanohjauksessa henkilökohtainen ohjauskeskustelu on yksi koulun tarjoama mahdollisuus tällaiseen vuorovaikutukseen. Henkilökohtainen ohjaus on alue, jota on kehitettävä edelleen. Kehittämishankkeessani keskityn nimenomaan henkilökohtaiseen ohjaukseen. Tutkimukseni pääongelman muotoilen seuraavasti:

Miten Kiuruveden yläasteen henkilökohtaista ohjausta voitaisiin kehittää?

Lähestyn tätä kysymystä ensinnäkin tarkastelemalla erilaisia näkemyksiä ja teorioita ohjauksesta. Henkilökohtainen ohjauskäytäntö koulussamme etenee tiettyä polkua pitkin. Mihin teoriaan tai teorioihin polku perustuu? Miten yläasteen käyttämä malli tukeutuu ohjauksen valtakunnallisiin ja paikallisiin tavoitteisiin? Tällä hetkellä ohjaukseni perustuu käytännön kokemuksiin, johon olen päätenyt ”yritys-erehdys”-metodilla. Ohjaukseni kaipaa lisää teoreettista pohjaa. Pyrkimyksen voi muotoilla kahdeksi kysymykseksi:

*Mihin ohjausteoriaan koulumme henkilökohtainen ohjauskäytäntö perustuu?
Miten ohjausjärjestelmämme vastaa valtakunnallisia ja paikallisia tavoitteita?*

Toinen työni peruskysymys on, kuinka eri tahot kokevat henkilökohtaisen ohjauksen. Miten oppilaat, vanhemmat ja muut opettajat kokevat oppilaan henkilökohtaisen ohjauksen? Mitä hyvää ohjauskäytännössämme on ja mitä muutostarpeita on? Näihin jälkimmäisiin kysymyksiin pyrin saamaan vastauksen kyselylomakkeiden avulla. Päättävänä on selvittää,

Miten henkilökohtainen ohjaus koulussamme koetaan?

2 YLÄASTEEN OHJAUSTA KOSKEVAT LAIT JA ASETUKSET

Kiuruveden yläasteen opetussuunnitelmassa oppilaanohjauksesta todetaan seuraavaa: ”Oppilaanohjauksen tarkoituksena on tukea, auttaa ja ohjata oppilaita niin, että jokainen oppilas selviää mahdollisimman hyvin opiskelustaan peruskoulussa ja kykenee tekemään tarkoituksenmukaisia ja hänelle soveltuvia koulutusta ja uranvalintaa koskevia ratkaisuja...” (OPS 2002, 24.) Tämän mukaan oppilaanohjauksen päätehtävä on ohjata tai saattaa oppilas pois yläasteelta johonkin jatko-opiskelupaikkaan. Käytännössä tämä tavoite onkin saavutettu koulussamme. Yhteishaussa keväällä 2002 yhtään oppilasta ei jäänyt ilman jatko-opiskelupaikkaa. Koulussamme on käytössä opinto-ohjaajien ”hätäapupäivystys” kesäkuussa, jossa etsitään opiskelupaikka niille oppilaille, jotka varsinaisessa yhteishaussa jäivät sitä ilman. Käytännössä tämä tarkoittaa niitä ammattikoulun linjoja, joihin ei ole ollut tarpeeksi tulijoita.

Koulumme opetussuunnitelman mukaan (OPS 2002, 25) oppilaanohjauksen tavoitteina on edellisten lisäksi:

- *Oppilaan opiskelutaitojen ja –menetelmien kehittäminen*
- *Itsetuntemuksen kasvaminen*
- *Opiskelun ja uransuunnittelun kannalta tarpeellisten valmiuksien kypsyminen*
- *Oppilaan myönteinen asennoituminen jatko-opiskeluun ja työntekoon*

Kiuruveden yläasteen opetussuunnitelmassa oleviin tavoitteisiin pyritään ensisijaisesti luokkatuntien aiheiden kautta. Seitsemäsluokkalaisten keskeisenä oppituntien aiheina ovat yläasteella opiskelu sekä itsetuntemus. Kahdeksannella luokalla itsetuntemuksen lisäksi tunneilla käsitellään opiskelutaitoja, –menetelmiä ja ammatteja. Yhdeksännen luokan oppituntien aiheet keskittyvät uranvalintaan, jatko-opiskelupaikkojen esittelyyn sekä myös itsetuntemukseen. Lisäksi näitä aiheita käsitellään henkilökohtaisessa ohjauksessa.

3 ERILAISIA NÄKEMYKSIÄ OHJAUKSESTA

Ohjauksen tärkein tehtävä on synnyttää elinikäinen koulutushalukkuus. Lopullinen ohjauksen sisältö riippuu ohjattavasta ja ohjaajasta. Se riippuu siitä intensiteetistä, millä ohjaukseen antaudutaan. Eli siitä, kuinka paljon ohjauksessa uskalletaan esiintyä omana itsenään, ilman roolia. (Ojanen 2000, 19.)

Ohjaus jaotellaan yleensä kahteen osaan: nominaaliseen ja reflektiiviseen ohjaukseen. Ensimmäinen keskittyy antamaan erilaisia normeja ja sen tuloksena syntyy diagnooseja ja arvioita. Jälkimmäinen ohjaustapa taas pyrkii kokonaisvaltaiseen ja kokemusperäiseen oppimisprosessiin. Yleensä ottaen ajatellaan, että ohjauksen tehtävä on mahdollistaa reflektioprosessi eli auttaa ohjattavaa näkemään yhteys tekojensa ja itsensä välillä. (Ojanen 1990, 9-10, 26.)

Hyvä ohjaus on sellainen tapahtuma, joka tuo toisen ihmisen elämään toivoa ja rohkaisua. Se myös selkiinnyttää ohjattavalle asioita ja auttaa häntä osallistumaan aktiivisesti sosiaaliseen elämään. (Peavy 1999, 17.) Ohjaus on kuin riippuliidin. Ohjauksen tehtävänä on tukea ohjattavaa kohti unelmia, mutta myös kertoa rajoitteet, jotka valintoihin vaikuttavat. Toisaalta ohjaajan tehtävä on etsiä erilaisia lentoreittejä, jotta ohjattava pääsisi tavoitteeseen tai mahdollisimman lähelle sitä.

3.1. Ohjauksen lähestymistavat

Tässä luvussa esittelen lyhyesti muutamia tärkeimpiä ohjauksen lähestymistapoja. Näitä lähestymistapoja käytän hyväksi ohjaustyössäni lähinnä metodisella tasolla. Omana lukuna käsittelen konstruktivistista lähestymistapaa, joka on ohjaukseni ydin.

Psykodynaaminen lähestymistapa on yksi ohjauksen lähestymistapa. Tämä lähestymistapa tai metodi on hyvin syvälinen ja intensiivinen. Siinä tutkitaan ensisijaisesti oppilaan vuorovaikutussuhteita. Tutkimuksen kohteena on myös oppilaan suhde omaan itseensä sekä omaan työ- tai opiskelurooliin. Lähestymistavassa huomio kiinnitetään ihmisen maailmankuvaan, mielikuviin, uskomuksiin sekä fantasioihin. Tiedostamattomat motiivit ovat aina läsnä vuorovaikutuksessa ja myös ohjauksessa. Psykoanalyttisessa teoriassa puhutaankin ”mielenmaisemista”. (Ojanen 2000, 5-6.) Liitteissä 1-3 on Peavyn (1999) käyttämiä malleja ohjauksen pohjaksi. Näissä malleissa huomio kiinnitetään tunteisiin, unelmiin ja mm. maailmankatsomukseen. Psykodynaamista lähestymistapaa käytän ohjauksessani lähinnä tiedustellessani ohjattavan motiivivia tiettyyn

koulutuspaikkavalintaan. Mitä ammatteja tai koulutusaloja hän pitää tärkeinä ja minkä vuoksi. Myös kouluaineista keskustellessamme pyrim tiedustelemaan oppilaan syvempiä merkityksiä asialle.

Toinen ohjauksen lähestymistapa on manipulatiivinen. Tällöin pureudutaan pelkästään ongelman ratkaisuun. (Ojanen 2000, 7-8.) Tämä lähestymistapa sopii ohjaukseen silloin, kun ohjattavalla on jokin konkreettinen ongelma ohjaukseen tullessaan. Ohjauksessani tyypillisin tällainen ongelma on ainevalintakortin tai yhteishakukortin täytön opastus. Oppilas tietää tällöin mitä hän haluaa valita, mutta ei osaa täyttää valintakorttia.

Kolmas lähestymistapa on systeemiteoreettinen lähestymistapa. Tässä teoriassa käsitellään useita muuttujia samaan aikaan. Teoria tarjoaa teoreettisen apuvälineen ohjaukseen, sillä sen käsitteistön avulla voi tarkastella ja jäsentää vuorovaikutusprosessia. (Ojanen 2000, 21-22.) Systeemiteoreettisessa lähestymistavassa ohjattava nähdään osana systeemiä. Tyypillisessä ohjauskeskustelussa, jossa käytän tätä lähestymistapaa, on yksinäisten ohjattavien tapaaminen. Tällöin ohjattavalle pyritään löytämään sosiaalisia kontakteja muihin oppilaisiin ja näin pyritään vähentämään ohjattavan yksinäisyyttä. Myös kiusaamistapauksissa pyritään sekä kiusaajalle että kiusatulle löytämään ”tukiverkosto”, joka vahvistaisi myönteiseen lopputulokseen pääsyä.

Kokemuksellisen oppimisen teorian lähtökohtana on inhimillinen kokemus. Tätä kokemusta pyritään käyttämään hyväksi oppimisessa. Koska tieto poikkeaa kokemuksesta, yritetään uusi tieto aina integroida oppijan kokemukseen. (Ojanen 2000, 22.) Kokemuksellisen lähestymistavan mukaan ohjaus on osa aikaa ja tilaa. Sen vuoksi tiedot, joita ohjauksessa saadaan, ovat sellaista oppimisen kannalta oleellista tietoa, jota ei muulla tavalla ole saatavissa. Tällaista tietoa ovat esimerkiksi oppijan kokemukset, uskomukset ja kokemusvääristymät sekä niiden tulkinnat. (Peltomäki 1996, 213.) Tämä lähestymistapa on itselleni kaikkein vierain. Jos saan tiedon oppilaan myönteisestä oppimiskokemuksesta, käymme prosessia läpi ohjauksessa ja pyrimme siirtämään saatua tietoa uusiin oppimistilanteisiin. Käytännössä saan vain harvoin tällaista tietoa.

Peavyn (1999, 18) mukaan mikään yksittäinen ohjausmenetelmä ei ole osoittautunut toisia paremmaksi, koska...

... ohjaajan persoona on aivan yhtä tärkeä kuin hänen käyttämänsä menetelmä.

... ohjaukseen hakeutuvilla ihmisillä on monenlaisia, usein ainutlaatuisia, yksilöllisiä tarpeita.

... useimmilla ohjaussuuntauksilla on joitakin yhteisiä piirteitä.

Oleellinen ero eri lähestymistapojen välillä on ohjaajan rooli. Onko ohjaaja ensisijaisesti asiantuntija vai liittolainen. Tai, onko ohjaaja neuvonantaja vai katalyyttori. Vielä enemmän eri näkemykset eroavat siinä, kuinka siinä suhtaudutaan tunteisiin. (Peavy 1999, 19.)

Ohjaustilanteen toteutukseen sekä käytettävän lähestymistavan valintaan vaikuttaa oleellisesti ohjaajan arvot, elämänkatsomus sekä etiikka. Onko ohjaajalla esimerkiksi vaitiolovelvollisuus? Mikä on ohjattavan parhaaksi ja mihin suuntaan ohjattavaa pitäisi ohjata? Peavyn (1999) mukaan "...eettinen velvollisuus on huolehtia siitä, että ohjaus ei vahingoita asiakastani ja vieläpä varmistaa, että tarjoan hänelle mahdollisimman hyvän tilaisuuden saada helpotusta ongelmaansa tai elämäntilanteeseen. Katson myös, että eettinen velvollisuuteni on luoda häneen yhteistyösuhde, joka kunnioittaa hänen yksityisyyttään ja loukkaamattomuuttaan ihmisenä." (Peavy 1999, 143.)

3.2 Peavyn sosiodynaaminen ohjaus

Peavyn sosiodynaaminen ohjaus perustuu konstruktivistiseen teoriaan. Tällä hetkellä tämä teoria on kasvatuksessa vallitseva teoria. Teorian mukaan oppiminen on ohjattavan oman toiminnan tulos. Oppiminen on myös tilannesidonnainen ja siihen vaikuttaa sosiaalinen vuorovaikutus oppimistilanteessa. Ihminen on tiedon valikoija, käsittelijä ja tulkitsija. Ymmärtäminen ja siksi myös tulkinta ovat edellytys mielekkäälle oppimiselle. (Ojanen 2000, 23, 39.) Tämän teorian mukaan ohjaus on prosessi, jonka avulla ohjattava tekee valintoja ja päätöksiä sekä arvioi ja analysoi asioitaan. (Peavy 1999, 27.)

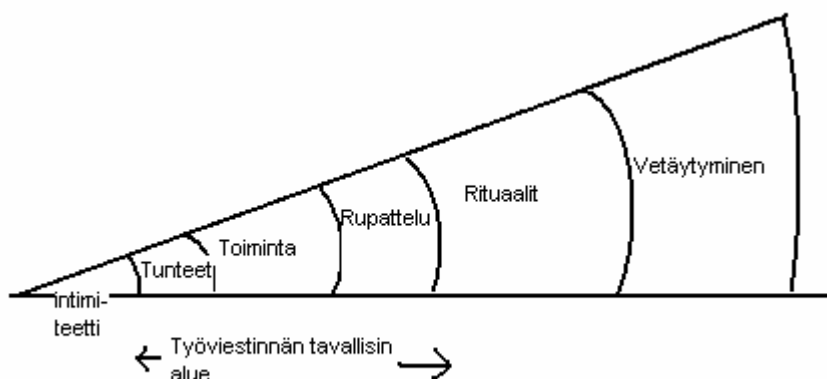
Konstruktivistinen lähestymistapa on omalta osaltaan filosofista pohdintaa, joka ammentaa tietonsa psykologiasta, sosiologiasta sekä kirjallisuudesta. Tässä lähestymistavassa käytetään mielellään metaforia sekä mielikuvia. Ajatellaan, että ei ole vain yhtä totuutta, vaan totuus riippuu tilanteesta. Koska uskotaan moneen totuuteen, ajattelu on kiinnostuneempi muutoksesta kuin pysyvistä oloista. Myös uskomukset (spirituaalit) ovat osana teoriaa. Näitä uskomuksia pyritään käsittelemään kielellä, joka on lähempänä runoutta kuin faktatietoa. (Peavy 1999, 30-31.)

Tällä lähestymistavalla on monta viitekehystä. Tärkeimmät niistä ovat psykoanalyttinen, behavioristinen sekä humanistinen. Psykoanalyttiseen teoriaan yhtymäkohtia löytyy tarinoiden ja unien käsittelyssä. Behavioristisen teorian kanssa on yhtäläistä jatkuvan muutoksen olettamus. Ihminen muuttuu koko ajan ja samalla myös hänen kokemuksensa. Humanistisen teorian ihmiskäsitys on hyvin lähellä konstruktivistista. "... ihmiset ovat kuin tammenterhot: tukea antavassa ympäristössä ne laajenevat ja kasvavat ja toteuttavat näennäisen loputtomia mahdollisuuksiaan" (Peavy 1999, 34-35).

Konstruktivistinen teoria sisältää neljä perusoletusta. Ensinnäkin oletus monista todellisuuksista, toiseksi ihmisen ainutlaatuisuuden oletus, kolmanneksi oletus kontekstista tai kulttuurin asettamista rajoista sekä neljäntenä oletus siitä, että luomme itse oman henkilökohtaisen ja sosiaalisen todellisuutemme. (Peavy 1999, 76.)

Sosiodynaamisen lähestymistavan mukaan ohjaustyö on kunnioituksen harjoittamista. Tällöin kunnioitetaan ohjattavaa hänenä itsenään, persoonana sekä sinä henkilönä, joksi hän yrittää tulla. Kunnioittaminen tarkoittaa myös ohjattavan kulttuurisen identiteetin kunnioittamista sekä ihmisen toiminnan ja ihmisten yhteenkuuluvuuden välisen dialektiikan kunnioittamista. (Peavy 1999, 17.)

Erilaisissa ohjaustilanteissa käytetään apuvälineinä kuvioita, karttoja. Olen suunnitellut muutamia karttoja ohjaukseni rungoksi. Peavy käyttää runsaasti ohjauksessa erilaisia kuvioita. Myös muiden keskustelutilanteiden pohjana on usein karttoja. Varsinkin kun kyseessä on yksilöiden tai pienen ryhmän välinen neuvottelu tai keskustelu. Valpola käsittelee kirjassaan kehityskeskusteluja. Myös näissä keskusteluissa voidaan hyödyntää erilaisia karttoja. Hänellä oli myös malli siitä, miten kehityskeskusteluiden aiheet jakautuvat (kuvio 1). Kuvion mukaan tavallisesti kehittämiskeskusteluiden aiheet liikkuvat käytännön toiminnassa. Ehkä kehityskeskusteluiden tarkoituksena ei ole pureutua työntekijän yksityisyyteen.

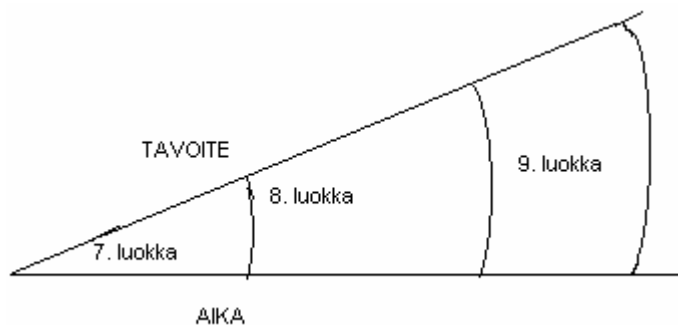
(Valpola 2000, 170.)

KUVIO 1 Kehityskeskusteluiden aiheet

Kuviosta 1 ilmenee, että helpointa on keskustella asioista, jotka koskevat yleensä työyhteisöä. Sen vuoksi kehityskeskusteluiden ajankäytöstä suurin osa käytetään rupatteluun (sää) ja erilaisten rituaalien selvittämiseen (koulussa esim. jälki-istunnon valvominen). Vetäytyminen tässä yhteydessä tarkoittanee jonkin laista torjumista. Omasta yksilöllisyydestä (intimiteetin suojaaminen) ei haluta luopua esimiehen nähden. Myös omien tunteiden paljastaminen on vaikeaa.

Kuvion 1 perusteella suunnittelin ohjaukseni tavoitteiden saavuttamisen suhteessa aikaan (kuvio 2). Peruskoulun ohjauksen tavoitteena on, että oppilas löy-

tää oman koulutusväylän jatko-opiskelulle. 7. luokan ohjauksessa keskitytään oppilaan sen hetkisiin ajatuksiin ja ongelmiin sekä opiskeluun. Varsinaiseen jatko-opiskeluun suunnitteluun paneudutaan vain niukasti. 9. luokan ohjauksen painopiste on jatko-opiskelussa. Kuvion 2 mukaan tavoitteeseen pyritään lisäämällä jatkuvasti aikaa tavoitteen käsittelyyn.

KUVIO 2 Ohjaukseni eteneminen

Ohjattavan elämää on konstruktivisessa ohjauksessa käsitelty erilaisin kartoin. Olen ohjauksessani pyrkinyt laajempaan karttojen hyödyntämiseen. Liitteessä 3 on malli omaelämäkerrallisen minuuden käsittelemiseen. Tässä mallissa ajatellaan, että ohjattavan minuus rakentuu eri elämänkenttien vuorovaikutuksesta. Tällaisia elämänkenttiä on viisi: ihmissuhteet, materiaallinen maailma, kulttuurikoodit, yhteiskunnalliset tekijät ja ohjattavan kokemukset sekä syvälle juurtuneet kiinnostukset. Ohjauksessani pyrin myös hahmottamaan ohjattavan ”elämänkenttiä”. Lähinnä 8. luokalla käsitellään ohjattavan ihmissuhteita, itsetuntoa, ajatuksia yhteiskunnasta sekä kokemuksia eri elämän aloilta. Myös kulttuurikoodeja käsitellään lähinnä miettiessämme ohjattavan elämänarvoja ja sitä, mistä nämä arvot ovat peräisin. Nämä ohjaukseni kartat ovat liitteessä 10 ja 11. Ainoastaan yksi Peavyn elämänkentistä jää ohjauksessani käsittelemättä. Tämä kenttä on materiaallinen maailma.

Peavyn sosiodynaamisessa ohjauksessa käytetään paljon vertauksia. Niitä en ole käyttänyt ohjauksessani ollenkaan. Nämä sopisivat hyvin sekä 7. luokkalaisten että 8. luokkalaisten ohjaukseen esimerkiksi tunteista tai elämäntilanteesta puhuttaessa. Seuraavassa on Peavyn esimerkki vertauksista:

VERTAUKSIA

Elämä on kuin

Tulevaisuuteni on kuin

Oppiminen on kuin

Suhteenin kanssa on kuin

(Peavy 2001, 62.)

Ohjaukseen vaikuttaa aina ohjaajan ja ohjattavan oma ihmiskäsitys. Tämän vuoksi on tärkeää, että ohjaaja tiedostaa oman arvomaailmansa ja hyväksyy myös ohjattavan ehkä erilaisen arvomaailman. Ihmiskäsitykseni on hyvin lähel-

lä konstruktivistista ihmiskäsitystä. Mielestäni ihminen on osaava, yritteliäs yksilö, joka pyrkii toiminnallaan turvaamaan itseään. Tärkeää on myös toisen ihmisen kunnioittaminen sekä mahdollisimman turvallisen ohjaustilanteen luominen. Konstruktivistinen ihmiskäsitys on lyhyesti tiivistettynä seuraava (Peavy 1999, 144):

- *Tekipä ihminen tietyssä tilanteessa mitä tahansa, hän tekee aina sen mitä hän osaa tai mihin kykenee.*
- *Toimiipa ihminen miten tahansa, hänen toimintansa perustuu aina hänen tulkintaansa tilanteesta ja on siinä mielessä aina järkevää.*
- *Voin ymmärtää toisen toimintaa tai toisen sanomaa olematta hänen kanssaan samaa mieltä.*
- *Tekipä ihminen mitä tahansa, hän pyrkii toiminnallaan saamaan emotionaalista turvaa ja suojelemaan itseään.*
- *Yksi tehtävistäni vuorovaikutuksessamme on pysyä selvillä siitä, mikä asia on ohjauksessa kummankin vastuulla. Jokainen on itsestään vastuussa.*
- *Minun on parhaani mukaan yritettävä säilyttää ohjauksessa toista ihmistä ja itseäni kunnioitava ilmapiiri.*

Työskentelen konstruktivistisen ohjauksen periaatteiden mukaan. Toisen ihmisen kunnioitus tulee olla ohjauksen lähtökohta, myös työn- ja vastuunjako on oleellinen osa ohjausta. Ohjauksen lähtökohtana tulee olla luottamus ohjattavan ”paremman elämän” toivoon. Ohjaajan näkökulmasta ohjattavan valinnat, teot ja suunnitelmat voivat tuntua joskus jopa aivan mielettömiltä, mutta kuitenkin, ehkä mutkien kautta, ohjattava löytää päämääränsä. Jokaisen ihmisen on kuljetava oma polkunsä ja pyrittävä omiin tavoitteisiin ja jokainenhan voi muuttaa tavoitteitaan elämänkulkunsa aikana.

4 OHJAUS KIURUVEDEN YLÄASTEELLA

Ohjauksen käsitys on muuttunut: Vähäpätöisestä alueesta on tullut ”major”-alue koko kasvatustieteellisessä ajattelussa. Silloin kun ohjaus nähdään prosessina, siihen osallistuvat esim. opettajankoulutuksessa kaikki opiskelijat sekä koko muu henkilökunta. Kukin osallistuu omilla sektoreillaan, omalla ajallaan. (Ojanen 1990, 9.) Myös Kiuruveden yläasteella ohjauksen käsite on muuttunut viime aikoina.

Kiuruveden yläasteella on yksi oppilaanohjauksen virka. Virkaa hoitava oppilaanohjaaja on kokonaistyöajassa. Lukuvuonna 2002-03 hänellä oli 12 tuntia viikossa luokkaopetusta. Tämän lisäksi minä toimin koulussa kolmen luokan oppilaanohjaajana. Näille luokille annoin henkilökohtaista ohjausta luokkatuntien lisäksi, kullekin luokalle yhden vuosiviikkotunnin viikossa. Oppilaanohjaajina toimi meidän lisäksi kolme muuta opettajaa. Nämä opettajat pitivät kukin luokalleen opinto-ohjauksen luokkatunteja. Päätoiminen oppilaanohjaaja vastasi näiden luokkien henkilökohtaisesta ohjauksesta.

Muita ohjausta antavia tahoja koulussamme ovat aineenopettajat, luokanvalvojat, koulukuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja, seurakunnan ja kaupungin nuoriso-ohjaajat sekä rehtori. Näiden työnjako lukuvuonna 2002-03 oli seuraavanlainen:

- *Aineenopettajat ohjaavat opintoja omassa aineessaan. He myös seuraavat oppilaittensa mahdollisia ehtoja ja niiden suorittamista.*
- *Luokanvalvojat seuraavat oman valvontaluokkansa koulunkäyntiä. Heidän vastualueenaan ovat oppilaiden poissaolot sekä muut koulunkäyntiä vaikeuttavat seikat (esim. terveydentila).*
- *Kiuruveden yläasteella toimii yksi osa-aikainen koulukuraattori, joka on perusturvalautakunnan alainen sosiaalityöntekijä. Hänen työkuvaansa kuuluu muun sosiaalityön ohella koulujen sosiaalityö. Kuraattori on yläasteella kahtena päivänä viikossa (maanantaina ja tiistaina) ja keskustan ala-asteella keskiviikkoisin. 30.9.2002 Kiuruveden kaupunginvaltuusto teki päätöksen, että Kiuruvedelle perustettiin päätoiminen koulukuraattorin virka, mikä on opetuslautakunnan alainen. Virka on täytetty 1.8.2003 lähtien.*
- *Koulussamme ei varsinaisesti ole koulupsykologia. Psykologinpalveluja voi tarvittaessa saada kaupungin perhe-, päihde- ja mielenterveyskeskuksesta. Aika usein oppilas tai perhe saa sysäyksen psykologin vastaanotolle menemiseen koulumme terveydenhoitajalta, kuraattorilta tai oppilaanohjaajalta.*
- *Terveydenhoitajan vastaanotto sijaitsee koulurakennuksessa. Terveydenhoitajan vastuulla on tiedottaa luokanvalvojille (sekä tarvittaessa muille opettajille) oppilaiden terveyteen liittyvistä asioista. Tavallisimpia tiedotettavia asioita ovat pitkäaikaisairaudet (esim. diabetes) sekä mahdolliset sairaalakouluun siirtämiset.*
- *Nuoriso-ohjaajat käyvät tiettyinä aikoina koulussamme. He tiedottavat oppilaiden vapaa-ajalla tarjottavista harrastuksista.*
- *Rehtori päättää oppilaaseen kohdistuvista erityistoimista (esim. valinnaisainevaihdoista, pienluokkaan siirrosta, lausunnoista lautakuntaan).*

Tiistaiamuisin Kiuruveden yläasteella kokoontuu oppilashuoltoryhmä. Kuka tahansa opettajista voi tehdä oppilaasta lähetteen oppilashuoltoryhmälle. Lähetteeksi on muodostunut lomake (liite 4), jossa kysytään oppilaan henkilötietoja, luokkaa sekä ongelmaa, jonka takia lähete tehdään. Oppilashuoltoryhmän kokoonpano on seuraava: rehtori (tai vararehtori), luokanvalvoja, oppilaanohjaaja, terveydenhoitaja ja koulukuraattori. Tämä kokoonpano muodostaa oppilashuoltoryhmän ytimen. Asioita käsitellessä voidaan kutsua ryhmään mukaan asiantuntijoita (erityisopettaja, aineenopettaja, muut oppilaanohjaajat, psykologi) tai vanhempia, joskus myös oppilaan.

Koulumme oppilashuoltotyöryhmän keskeisimmät tehtävät koulukuraattorimme määritteli seuraavasti:

- *Oppimisen tukeminen*
- *Ongelmien tunnistaminen*
- *Tilanteen arviointi*
- *Jatkotoimista sopiminen*
- *Ennaltaehkäisevä työ*
- *Oppilaiden yksilöllisyyden tukeminen*
- *Kotien ja opettajien kasvatustyön tukeminen*
- *Työnjaosta sopiminen*

Haastattelin koulukuraattoriamme lokakuussa 2002. Hänen mielestään koulukuraattorin toimenkuvan selvittely oli tuolloin keskeisin kehitystehtävä Kiuruvedellä. Muita selvitettäviä asioita olivat yhteistyö opettajien kanssa, oppilashuoltoryhmien toiminta ja miten toimia nykyistä paremmin oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Koska olemme saaneet uuden kuraattorin viran, joutuvat kuraattorin työtehtävät, rooli sekä mm. ajankäyttö uuteen tarkasteluun. Kiuruvedelle valittiin uusi henkilö koulukuraattoriksi ja hänen työkäytäntönsä muuttuneen aikaisemmin totutusta tavasta.

Kiuruveden kaupungissa on tehty laaja tutkimus nuorten ja lasten hyvinvoinnista. Tämä vuonna 2002 valmistunut Lapsipoliittinen ohjelma on eräs keskeisimpiä ohjausta tukevia hankkeita. Ohjelman tavoitteena on:

- *Kiuruvetisten lasten hyvinvointi (hyvä kasvuympäristö, lapsen perusoikeuksista huolehtiminen, osuus yhteiskunnan voimavaroista, oikeus osallistua ja vaikuttaa, oikeus suojeluun)*
- *Olla osana kestävää kehitystä*
- *Olla esillä kaupungin eri toimialojen suunnitelmissa, tavoitteissa, toiminnoissa ja poliittisessa päätöksenteossa*
- *Osoittaa toiminnalla tavoitteet, toimenpiteet ja vastuut*
- *Sisältää kunnan talousarvioon ja –suunnitelmiin sidotun toimenpideohjelman sekä mahdollistaa seurannan ja arvioinnin*
- *Antaa tietoa kuntalaisille lapsiasioiden hoidosta ja lasten sekä nuorten osallistumisen mahdollisuuksista*
- *Antaa kunnalle suunnan lapsilähtöisen toimintakulttuurin kehittämiselle*

Lapsipoliittisen ohjelman mukaan erityishuomiota Kiuruvedellä tarvitsevat 12-14-vuotiaiden ikäryhmä, perheet ja vanhemmat. Ohjelman tiimoilta kaupunkimme on perustettu lapsipoliittisen ohjelman seurantatyöryhmä. Ohjelman seurauksena Kiuruvedellä käynnistyi vuosina 2002-2003 vanhempainyhdistystoiminta kasvatuskampanjana ns. Laukaan mallia mukaillen.

Muita ohjausta tukevia hankkeita koulussamme on tukioppilastoiminta, mikä on kerhotoimintaa, sekä oppilaskunnan toiminta. Tukioppilaat kerääntyvät kerran viikossa koululle oppituntien päätyttyä. Tukioppilaskerhoja on kaksi toinen 8. luokkalaisille, toinen 9. luokkalaisille. Koulussamme on myös liikuntakerho perjantai-iltapäivisin. Koulumme ohjaustoimintaa tukevat lisäksi luokanvalvojat sekä ns. luokanvalvojan tunnit, joita pidetään keskimäärin kerran kolmessa viikossa.

5 HENKILÖKOHTAINEN OHJAUS KIURUVEDEN YLÄASTEELLA

Henkilökohtaisen ohjauksen tärkeimpänä tavoitteena on tarjota nuorelle mahdollisuus halutessaan keskustella asioistaan. Nuorella on oikeus ohjaukseen, silloin kun hän sitä tarvitsee. Ohjauksen teemat liittyvät useimmiten oppilaan arkeen, koulunkäyntiin, vapaa-aikaan tai omaan henkilökohtaiseen kasvuun. Tämän päivän nuori elää monen ristiriitaisen vaatimuksen (koti, koulu, media) paineessa. On varmasti joskus vaikea tehdä omakohtaisia elämänvalintoja. Tällöin oppilaanohjaajalla tulisi olla aikaa kuunnella nuorta. Ohjauksessa oppilas saa myös oman mielipiteensä kuulluksi esimerkiksi koulua koskevissa asioissa.

5.1 Tavoitteet

Henkilökohtaiselle ohjaukselle on asetettu yleisiä tavoitteita. Tällaisia tavoitteita ovat itsetuntemuksen lisääntyminen sekä ohjattavan auttaminen itseohjautuvaksi. Henkilökohtaisessa ohjauksessa täytyy olla myös mahdollisuus jäädä suunnittelemattomalle ”pysäkillle”. (Ojanen 2000, 27-28, 31.) Toisaalta ohjauksen ydintavoite on ohjata opiskelija myös autonomisuuteen. Tällöin ohjattava tunnistaa, milloin hän tarvitsee henkilökohtaista ohjausta ja osaa sitä itselleen vaatia. (Vuorinen 2000, 83.) Autonomisuus on yksi osa itseohjautuvuutta.

Mielenkiintoisen tavoitteen oppilaanohjaajan työlle antaa Monica Sourander. Hänen mielestä oppilaanohjaajan yksi tehtävä on neuvotella vanhempien kanssa mm. oppilaan koulunkäyntiin ja jatko-opintoihin liittyvistä asioista. (Sourander 1991, 4.) Tässä kohdin luokanvalvojan tai ryhmänohjaajan työnkuva lähenee oppilaanohjaajan työtä.

Koulumme opetussuunnitelmassa ei ole varsinaisesti tavoitteita henkilökohtaiselle ohjaukselle. Henkilökohtainen ohjaus on koulussamme vielä kehittämisasteella ja tämä työni on osa kehittelyä. Omat tavoitteeni henkilökohtaiselle ohjaukselle lähenevät konstruktivistisen teorian asettamia tavoitteita ja näkemymiä. Myös eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys on hyvin lähellä omaa käsitystäni.

5.1.1 Konstruktivistinen ohjaus

Konstruktivistisessa lähestymistavassa ohjaus nähdään seuraavasti:

- *Ohjaus on prosessi, johon liittyy välittämistä, toivoa, rohkaisua, selventämistä ja aktivoimista. (Peavy 1999, 19.)*
- *Ohjaus on (toisten auttamiseen tähtäävää) reflektiivistä sosiaalista toimintaa. (Peavy 1999, 20.)*
- *Ohjaus on yksilöllisiin tarpeisiin sovitettu, käytännöllinen ongelmanratkaisumenetelmä. (Peavy 1999, 21.)*
- *Ohjaus on elämänsuunnittelun menetelmä. (Peavy 1999, 21.)*
- *Ohjaus on mahdollistavaa toimintaa eli toimintaa, joka auttaa asiakasta saamaan omat voimavaransa käyttöön. (Peavy 1999, 22.)*
- *Ohjaus on toimintaa, joka tuottaa sosiaalisessa elämässä suunnistamiseen tarvittavia karttoja. (Peavy 1999, 23.)*
- *Ohjaus on mahdollisuus etsiä uutta sijaa sosiaalisessa elämässä. (Peavy 1999, 23.)*
- *Ohjaus on toimintaa, jossa painotetaan mahdollisuuksia, ei sääntöjä tai alistumista. (Peavy 1999, 23.)*
- *Ohjaus on suojapaikka, jossa saa toivoa, tukea, selvyyttä ja toimintamahdollisuuksia. (Peavy 1999, 24.)*
- *Ohjaus on elämisen konkreettisten ongelmien ratkaisemiseksi muodostettu yhteistyösuhde. (Peavy 1999, 24.)*

Konstruktivistinen ohjaus perustuu ensinnäkin keskustelulle ja toiseksi erilais- ten karttojen piirtämiselle. Etenkin Peavy on käyttänyt runsaasti erilaisia kartto- ja ohjauksen apuvälineenä. Kartan voi piirtää ohjaaja, mutta pyrkimyksenä on, että ohjattava itse piirtää kartan. Sen voi piirtää omasta elämänkentästään. Täl- löin paperille piirretään neljä erilaista elämän aluetta: suhteet toisiin ja läheisiin, työ ja oppiminen, terveys ja ruumiillisuuteen liittyvät asiat sekä hengellisyys tai spirituaalisuus. (Peavy 1999, 80.) Elämänkenttää yhdessä tutkiessa ohjaaja saa paljon tietoa ohjattavastaan. Hän saa tietoa yksilöstä itsestään (esim. arvot, toi- minta), yksilön ajatuksista (mikä on ohjattavalle tärkeää) sekä mahdollisesti elämänkenttää korjaa ohjaajan omia ennakkokäsityksiä ohjattavasta. (Peavy 1999, 81.)

Konstruktivistisen ohjauksen perustyöväline on dialoginen keskustelu. Tä- mä keskustelu ei ole mikä tahansa rupattelu, vaan sillä ohjaaja pyrkii lisäämään omaa ja ohjattavan ymmärrystä asiasta. Ajatellaan, että ohjaaja on tietämätön asiasta ja ohjattava valaisee hänelle sitä. Ohjaaja pyrkii kuuntelemaan ohjatta- vaa empaattisesti ja myös ottamaan toisen sanoman todesta. Tällöin molemmat keskustelun osapuolet ovat tasavertaisina kommunikaatiossa osallisina. Toista kunnioittava kuuntelu voi käynnistää ohjattavassa muutoksen, joka johtaa koh- ti tyydyttävämpää arkea. (Peavy 1999, 87-89.)

Ohjauksen toinen työväline dialogisen keskustelun rinnalla on tarinoiden ja metaforien käyttö. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan metaforat auttavat ohjaajaa tulkitsemaan entistä paremmin ohjattavan kertomaa tarinaa. Metaforat paljastavat uusia näkökulmia tarinan merkitykseen. (Peavy 1999, 93.) Koska

tarinat ovat tämän lähestymistavan tärkeä ohjausmetodi, tarinat on jaoteltu viiteen ryhmään helpottamaan niiden analysointia. Nämä ryhmät ovat: kukistamistarinat, ongelmakeskeiset tarinat, tulevaa minuutta käsittelevät tarinat, uhritarinat sekä vaihtoehtoiset tarinat. (Peavy 1999, 103.) Tarinat ovat kuviteltuja, jossa ohjattava kertoo, miten hän haluaisi asioiden olevan. Mielikuvituksen avulla mietitään miten muuttaisin asioita tai omaa elämäni (”jos minulla olisi valta”). Kun ihannetilanne on luotu, ohjauksessa pyritään löytämään keinot tilanteen saavuttamiseksi.

5.1.2 Eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys

Eksistentiaalis-fenomenologisessa tutkimusotteessa tutkitaan ihmistä kokonaisuutena. Tällöin huomioidaan kognitiivisen puolen lisäksi ihmisen affektiivisia ja konatiivisia puolia. Puhutaan myös holistisesta otteesta. Tässä tutkimusotteessa tutkimus kohdistuu vain ihmisen kokemukseen, ei niinkään kehitykseen. (Peltomäki 1996, 14.) Kokemuksen tutkimisessa tarkastellaan merkityssuhteiden muodostumista. Miten erilaiset ja eritasoiset merkityssuhteet muodostuvat ja yhdistyvät. Muuttavatko nämä merkityssuhteet ihmisen subjektiivista maailmankuvaa ja jos muuttavat, muuttavatko ne sitä negatiiviseen vai positiiviseen suuntaan. Kokemuksen tutkiminen on näin ollen minäkäsityksen, identiteetin ja itsensä tutkimista ja tunnistamista. Se on myös kokemuksen ymmärtämistä ja merkityssuhteen muutoksen tutkimista. (Peltomäki 1996, 20.)

Paitsi, että eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys on holistinen, voidaan ihmiskäsitys tiivistää sen lisäksi seuraavasti. Ihminen on...

- *tietoinen, valintoja tekevä, tajunnallinen, kokemuksia omaava, situationaalinen, osa omaa elämäntilannetta (Peltomäki 1996, 36.)*
- *tunteva ja tietävä (Peltomäki 1996, 37.)*
- *tahtova, tiettyyn päämäärään pyrkivä (Peltomäki 1996, 42.)*
- *vastuullinen teoistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan (Peltomäki 1996, 46.)*
- *itseohjautuva, aloitteellinen ja riippumaton (Peltomäki 1996, 47.)*
- *ajan jäsentäjä (Peltomäki 1996, 50.)*
- *kokonaisvaltainen, omien kykyjen tunnistaja (Peltomäki 1996, 59.)*

Oma ihmiskäsitykseni pohjautuu käsitykseen ihmisestä kokonaisuutena. Ihminen ei ole osiensa summa, vaan osat vaikuttavat toisiinsa ja rakentavat yhdessä ympäristön kanssa kokonaisuuden, ihmisen. Haluan uskoa ihmisen hyvyteen ja siihen, että ihminen haluaa itselleen ja ympäristölleen parasta. Näin ollen ihminen on mielestäni aktiivinen aloitteentekijä, joka pyrkii tekemään mahdollisimman hyviä, kykyjensä mukaisia valintoja. Valintojen tekoon ohjaa ihmistä paitsi tieto, niin myös ihmisen tunteet ja ympäröivä yhteisö.

5.2 Ohjauskäytännöt

Koska toimin yläasteella sivutoimisena oppilaanohjaajana, ohjaustuntini määräytyvät seuraavasti: Jokaista pidettävää luokkatuntia kohti minulla on käytettävissä yksi vuosiviikkotunti henkilökohtaiseen ohjaukseen. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että ehdin haastatella kaikki ohjattavat oppilaani ainakin kerran vuoden aikana. Tämän lisäksi jäljelle jää muutamia tunteja oppilaanohjauksen muihin töihin sekä ”hätäapuun” oppilaille. ”Ylimääräisissä” (oppilas pyytää) ohjaustilanteissa käytän ohjauksen apuna eri värisiä paperin tai kartongin paloja. Värien avulla oppilas valoittaa minulle ongelmansa vaikutusta omassa elämässään. Esimerkiksi kuinka masentunut hän omasta mielestään on. Onko mielialan väri muta vai harmaa. Mielestäni yhdeksäsluokkalaiset tarvitsevat eniten henkilökohtaista ohjausta syksyllä, joten aloitan heidän haastatteluilla. Tämän jälkeen haastatteluun pääsevät seitsemäsluokkalaiset, sitten yhdeksäsluokkalaiset toisen kerran. Kun yhteishaku on suoritettu, haastattelen kahdeksäsluokkalaisia ja yleensä vielä ennätän seitsemäsluokkalaisten toisen kierroksen. Luokkien oppilasmääristä (19-25) riippuen ennätän useimmiten haastatella kahdeksäsluokkalaisetkin vielä toisen kerran. Haastattelun pituutena olen käyttänyt 20 minuuttia kahdesta syystä, ennätän paremmin haastatella oppilaat kaksi kertaa ja toiseksi kukaan oppilas ei ole koko oppituntia pois luokasta. Oppilaanohjaajan työnkuvaa olen pyrkinyt valottamaan taulukolla (liite 5).

Kutsun oppilaan jokaiseen ohjaustuokioon (”haastatteluun”). Tarvittaessa oppilas voi myös varata itselleen ohjausajan. Mikäli oppilas ei tule kutsuttuna aikana, kutsun hänet muutaman viikon päästä uudelleen. Jos hän edelleenkin jättää aikansa käyttämättä, jututan häntä luokkatunnin yhteydessä, mutta henkilökohtaiseen ohjaukseen en häntä enää sillä kierroksella pakota.

Ohjaustuokion yhteydessä täytän paperille erilaisia kaavioita (liitteet 6-14), jotka annan yhdeksäsluokkalaisten käyttöön yhteishaun aikaan. Ohjaustuokiot on jaoteltu tiettyihin teemoihin, joista tarpeen tullen joustetaan. Joskus oppilaan ongelmat vaativat poistumista kokonaan valmiista teemoista. Ohjaustuokio perustuu pitkälti kokemuksellisen oppimisen teoriaan, mutta siinä pyritään myös reflektiiviseen prosessiin. Tässä prosessissa oppilas palauttaa kokemuksensa mieleensä, ottaa huomioon omat tunteensa sekä tunteiden perusteella arvioi kokemuksensa uudelleen. Kun näin käsittelemme reflektiivisen oppimisen kolmea pääelementtiä, voin päätellä, että henkilökohtaisessa ohjauksessa toteutan toimintatutkimuksen peruslähtökohtaa eli reflektiota. (Suojanen 1992, 32.)

Seitsemäsluokkalaisten teemat koostuvat itsetuntemuksesta ja koulunkäynnistä. Ensimmäisessä ohjauskeskustelussa (liite 7) kyselen asioita oppilaasta itsestään (ikä, luonne, vahvuudet, heikkoudet, harrastukset, kaverit), hänen perheestään (jäsenten nimet ja heidät vahvuudet ja heikkoudet), koulusta ja

opiskelusta (mukavaa, ikävää, helppoa, vaikeaa) sekä oppilaan ajatuksista tulevaisuudesta (toiveet, pelot, isona minä haluan...). Ensimmäisessä ohjauksessa käytän apuna mielikuvia. Oppilas valitsee ”Hassunkuriset perheet” pelikortteista kaksi korttia. Toisen kortin tulee kuvata häntä mahdollisimman hyvin ohjaushetkellä ja toinen kymmenen vuoden päästä ohjauksesta. Toinen ohjauskustelu keskittyy enemmän koulunkäyntiin. Tällöin käsitellään oppilaan koulumenestystä ja mahdollisia ainekohtaisia tavoitteita (numerot, joita haluan korottaa/ kannattaisi korottaa). Myös oppilaan oppimistapaan sekä kouluviivyyteen kiinnitetään huomiota (liite 8). Seitsemäsluokkalaisten ohjauksessa pyrin siihen, että oppilas itse mahdollisimman pitkälle kertoo ongelmansa ratkaisun.

Kahdeksäsluokkalaisten ohjaustuokiot aloitan niin ikään minätuntemuksesta. Mikäli ehditään haastattelun toiselle kierrokselle, käsitellään ammatinvalinta-asioita (liite 11). Ensimmäisellä ohjaustunnilla (liite 10) keskustelemme kolmesta eri aiheesta aikaperspektiivissä. Ensin aloitan koulunkäynnistä tällä hetkellä (mukavat/ ikävät kouluaineet, näissä aineissa olen hyvä, koulukaverit, aineet, joita en osaa, koulussa ärsyttää). Tämän jälkeen on luontevaa jatkaa tulevaisuuden tavoitteisiin ja haaveammattiin ja -työhön. Kouluteeman jälkeen puhumme hieman vapaa-ajasta, toiveista ja haaveista. Viimeisenä kyselen oppilaan ajatuksista, jotka koskevat hänen perhettään (perheessäni on hyvää, tavat, jotka haluaisin siirtää omaan tulevaan perheeseeni, tavat, jotka haluaisin muuttaa), oppilaan luonnetta (omat luonteen vahvuudet/ heikkoudet, miten toimin vastoinkäymisissä ja epäonnistumisissa) sekä oppilaan ihanteita (missä/ miten asun, millainen perhe, onko lemmikkieläimiä ja miksi jne.) Oppilas kuvaa itseään ”erilaisia ilmeitä” pelikorttien avulla. Hän valitsee korteista ilmeitä, joita hän ajattelee läheistensä näkevän hänen kasvoillaan.

Yhdeksäsluokkalaisten ohjaustuokio on jo selvästi ratkaisukeskeistä. Mihin haen yhteishaussa ja miksi? Ohjauksissa tiedustelen oppilaalta myös hänen tuloksiaan ohjauksen luokkatunneilla tehdyissä kyky-, soveltuvuus- ja luonnetesteissä. Usein oppilaat eivät kuitenkaan muista tai halua kertoa tuloksistaan ainakaan kovin tarkasti. Ensimmäisessä ohjaustuokiossa täytämme ”pyramidimallin” ja vertailemme sen tuloksia seitsemännen ja kahdeksannen luokan ohjauspapereihin. Pyramidin ideana on: Ensimmäinen porraskertoo kolme mahdollisuutta, minne oppilas voisi omasta mielestään hakea yhteishaussa. Toiseen portaaseen kirjoitamme paikat, minne oppilas hakeutuu ensimmäisen portaan jälkeen (esim. ammattikorkeakoulu, yliopisto, työ). Usein kolmas porraskertoo vielä auki tai sitten sinne kirjoitetaan oppilaan haaveammatti (liite 13). Toinen ohjaustunti on ajallisesti oppilaitoksen koehaun jälkeen, varsinaisen yhteishaun yhteydessä. Tällöin tarkistan oppilaan koehakulomakkeen ja käyn sen läpi vielä kerran oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Tähän viimeiseen ohjauskertaan (liite 14) kutsun mukaan siis myös oppilaan huoltajan, muihin ohjauskertoihin heillä on vapaus halutessaan tulla. Käytännössä olen pitänyt tällaisia ”perhe-

vartteja” kerran ohjaamilleni oppilaille ja kaksi kertaa oman valvontaluokan oppilaille (kahdeksannen luokan keväällä ja yhdeksännellä luokalla).

6 TUTKIMUS

Tutkimus suoritettiin keväällä 2003 Kiuruveden yläasteella. Tutkimus oli kolmevaiheinen. Ensiksi kyselin lomakkeella 9. luokan huoltajien ajatuksia henkilökohtaisesta ohjauksesta (liite 15). Tällöin ohjauksesta käytettiin nimitystä ”haastattelu” tai ”perhevartti”. Tämän kyselyn jälkeen oppilaanohjauksen tunteilla teetäin 9-luokan oppilailla palautteen oppilaanohjauksesta (liite 16). Nämä oppilaat olivat olleet henkilökohtaisessa ohjauksessani tällöin ainakin kaksi kertaa, joista toisessa myös huoltaja oli mukana. Lopuksi kyselin lomakkeen avulla opettajilta heidän näkemyksistään henkilökohtaisesta ohjauksesta (liite 17). Tämä kysely tehtiin opettajankokouksen yhteydessä ja kaikki kokouksessa mukana olleet opettajat vastasivat kyselyyn.

6.1 Tutkimuksen lähestymistapa

Tutkimuksessani tutkimusprosessi on jatkuvaa uudelleen arviointia. Tutkimuksen alussa tutkin ohjauksen eri lähestymistapoja sekä yläasteen ohjausta koskevia lakeja. Tämän ”abstraktisen käsitteellistämisen” jälkeen siirryin ”omakohtaiseen kokemukseen”, jolloin kartoitin koulumme ohjausjärjestelmää tällä hetkellä. Koska työssäni halusin kehittää henkilökohtaista ohjausta, siirryin seuraavaksi palautteiden keräämiseen. Kyselylomakkeet toimivat palautteena ja tulkitsen niiden keräämisen ”reflektoitavaksi havainnoinniksi”. Työn lopussa palaan vielä jokaiseen osaan pohdinnassa. Työtä on myös jatkossa kehitettävä, aloittaen teoreettisesta pohdinnasta. Työn lähestymistapa on kuvattu kuviossa 3.

KUVIO 3 Tutkimuksen teoreettinen lähestymistapa

Toisaalta tutkimusosa on empiirinen ja tutkittavien määrä on melko pieni: 18 oppilasta, 22 vanhempaa ja 24 opettajaa. Tutkimuksen tavoitteena on henkilökohtaisen ohjauksen kehittäminen, joka jatkuu edelleen tämän kehittämishankkeen päätyttyä.

Miellän tutkimukseni myös toimintatutkimukseksi. Toimintatutkimuksessa on kaksi pääsuuntausta sen perusteella mihin tutkimuksella ensisijaisesti pyritään. Koulutuspainotteisessa tutkimuksessa keskeistä on osallistujien koulutautuminen itseään ja työskentelyään kriittisesti arvioiviksi toimijoiksi. Tässä tutkimuksessa yritän itse arvioida omaa toimintaani kriittisesti, vaikka pyydän myös muiden arvioita työstäni. Toinen toimintasuuntauksen pääsuuntaus on hankepainotteinen suuntaus. Tässä suuntauksessa tärkeimmäksi nähdään tutkimuskohteen kehittäminen paremmin tarkoitustaan vastaavaksi toiminnaksi. (Suojanen 1992, 18.) Hankepainotteinen toimintasuuntaus on lähellä omaa tutkimustani, koska tässä tutkimuksessa nimenomaan yritetään henkilökohtaista ohjausta kehittää paremmin työyhteisöä ja oppilasta palvelevaksi järjestelmäksi.

Kehittämishakkeeni on lähempänä toimintatutkimusta kuin esim. empiiristä tutkimusta, koska menetelmät ovat lähempänä tulkinnallisia kuin empiiris-analyyttisiä menetelmiä. Tällöin tutkimuksen tarkoitus ei ole vain käyttäytymisen objektiivinen tutkiminen, vaan toimintojen kehittäminen. (Suojanen 1992, 46.)

6.2 Palautteet ja ohjausjärjestelmän arviointi keväällä 2003

Kyselyn perusteella palautteet olivat pääasiassa erittäin positiivisia. Suomessa on ymmärretty ohjauksen merkitys eri elämänvaiheissa eikä koulumme ole poikkeus. Etenkin jatko-opiskeluihin ohjaaminen ja tiedon jakaminen ennen yhteishakua koettiin tärkeäksi. Toisaalta valtakunnallisissa tutkimuksissa (esim. Lairio & Puukari 2001) on tiedostettu ohjauksen ongelmat. Näitä samoja ongelmia on myös koulussamme.

6.2.1 Yhdeksännen luokan oppilaiden palaute

9. luokan oppilaille teetätin kyselyn oppilaanohjauksesta helmikuussa 2003 (liite 16). Kyselyn kääntöpuolelle pyysin vapaamuotoisesti kirjoittamaan palautetta henkilökohtaisesta ohjauksesta. Kysely tehtiin oppilaanohjauksen luokkatunnilla ja siihen osallistui yksi luokka, 18 oppilasta.

Ensimmäisenä kysymyksenä tiedustelin oppilaanohjaustuntien sisältöjen merkitystä. Vastaukset ovat kuviossa 4.

Virhe. Objekteja ei voi luoda muokkaamalla kenttäkoodeja.

KUVIO 4 Oppilaanohjaustuntien sisältöjen tärkeys.

Suurin osa oppilaista koki kaikki 9. luokalla käsitellyt asiasisällöt tärkeiksi. Vähiten tärkeäksi koettiin omaa luonnetta ja soveltuvuutta käsittelevä osuus. Tällöin teimme erilaisia testejä oppikirjasta ja pyrimme löytämään ammatin, joka jokaiselle oppilaalle olisi soveltuvin. Minkä vuoksi sitten tätä osa-aluetta ei koettu niin tärkeäksi? Luulen, että suurin osa oppilaista tiesi jo tulevaisuuden ammattinsa testien tekohetkellä syksyllä 2002. Jatkossa testit kannattaisi varmaan tehdä aikaisemmin, jo 8. luokalla.

Toisessa kysymyksessä kartoitin oppilaiden toiveita oppilaanohjauksen luokkatuntien suhteen. Suurimmalla osalla oppilaista ei ollut parannusehdotusta. Tulokset ovat taulukossa 1.

TAULUKKO 1 Oppilaiden (n=18) ehdotukset oppilaanohjaustuntien parantamiseksi.

Parannusehdotus	f
Tietoa opiskelun kustannuskysymyksistä, esim. asumisesta.	3
Vähemmän videoita.	2
Enemmän keskusteluja, etteivät tunnit olisi niin kuivia.	1
Voisi eri aloista olla enemmän tunteja ja jos joku on kiinnostunut esim. puutarhurin työstä, niin esitteitä alasta.	1
Enemmän tietoa eri oppilaitoksista	1
Pitäisi enemmän painottaa mistä koulusta valmistuu mihinkin ammattiin. Joskus kummalliset käsitteet sekoavat täysin todellisuuden kanssa.	1
Voisi olla enemmän vierailuita erilaisiin oppilaitoksiin.	1

11 oppilasta ei vastannut tai esittänyt parannusehdotusta.

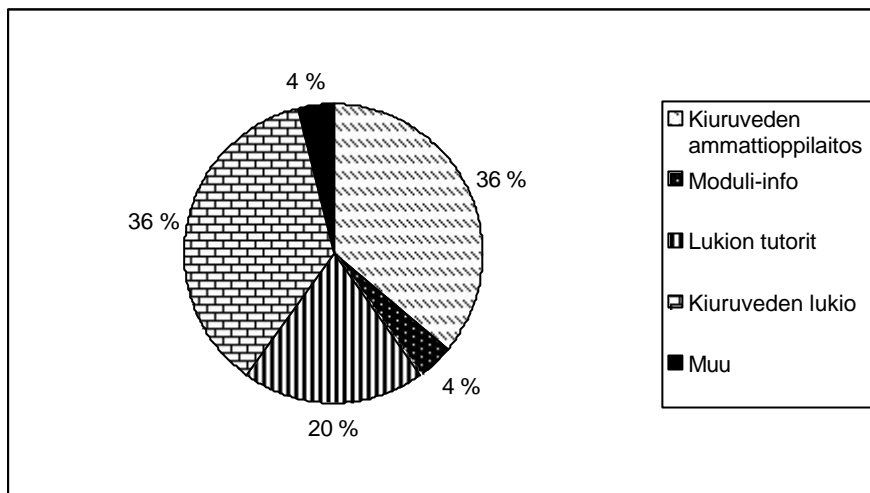
Halusin myös selvittää vierailukohteita, joissa oppilaat haluaisivat vierailla tai keitä he haluaisivat kouluunme vieraiksi. Suurin osa oppilaista oli tyytyväinen vallitsevaan käytäntöömme, eikä halunnut lisää vierailuita tai vierailijoita. Tulokset näkyvät taulukosta 2.

TAULUKKO 2 Oppilaiden (n=18) toive vierailijoista ja vierailukohteista.

Oppilaan toive	f
Enemmän toisen asteen koulujen oppilaita vieraaksi.	2
Ylä-Savon Ammattiopistossa useammin ja pidempään.	1
Jokin metsäalan koulu, esim. Valtimo.	1
Jokin erikoislukio, esim. urheilulukio.	1

13 oppilasta ei toivonut enempää vierailuita tai vieraita koululle

Kolmas kysymys käsitteli oppilaanohjauksessa tehtävien vierailuiden merkitystä oppilaille. Tärkeimmäksi vierailukohteeksi koettiin Kiuruveden lukio sekä Kiuruveden ammattioppilaitos. Suurin osa opiskelijoistamme jatkaakin opintoja juuri näissä kahdessa oppilaitoksessa. Tulos kyselystä on kuviossa 5.

Muu: Pohjois-Savon Ammatillinen Instituutti

KUVIO 5 Oppilaanohjaustuntien vierailujen tärkeys.

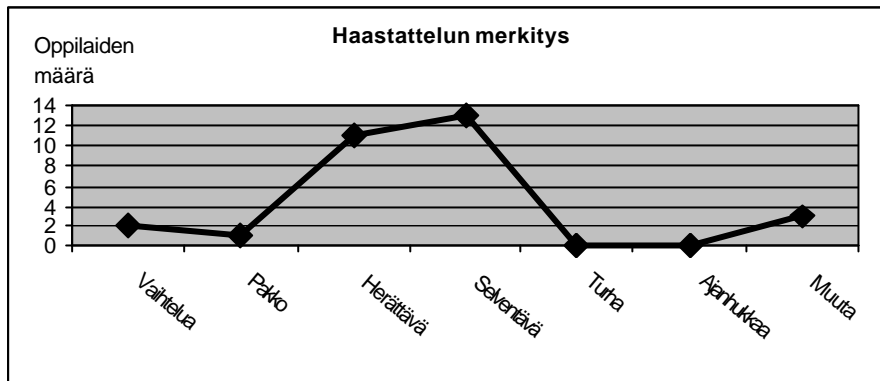
Kysyin mielipiteitä kehittämishankkeeni aiheesta, henkilökohtaisesta ohjauksesta. Koulumme ongelma on, miten oppilas pääsee (tai joutuu) henkilökohtaiseen ohjaukseen. Onko parempi, että oppilaanohjaaja kutsuu jokaisen oppilaan ohjaukseen (nykyinen käytäntö) vai onko oppilaiden mielestä parempi se, että ohjausta tarvitseva itse on aktiivinen ohjauksen pyytäjä? Suurin osa oppilaista oli sitä mieltä, että oppilaanohjaajan kannattaa kutsua kaikki oppilaat muutama kerran. Myöhemmin oppilas itse varaa ajan, mikäli tarvetta ilmenee. Yhteenveto mielipiteistä näkyy taulukossa 3.

TAULUKKO 3 Oppilaiden (n=18) mielipide ohjauskeskustelun käytännön järjestämisestä.

Oppilaan mielipide	f
Ensin opo kutsuu, myöhemmin oppilas varaa tarpeensa mukaan ajan	7
Opo kutsuu	3
Sama taktiikka kuin ennenkin	2
Oppilas varaa ajan	1

5 kommentoinut asiaa.

Viimeisenä varsinaisena kysymyksenä tiedustelin oppilaiden näkemystä henkilökohtaisesta ohjauksesta. Suurin osa oppilaista katsoi, että ohjauksessa asiat olivat selventyneet. Kukaan ei kokenut henkilökohtaista ohjausta turhana tai ajanhukkana. Kysymyksen yhteenveto näkyy kuviossa 6.

Muu: Tietoja lisäävä, tärkeä, tosi tärkeää

KUVIO 6 Oppilaiden (n= 18) mielipide henkilökohtaisen ohjauksen merkityksestä

Pyysin opiskelijoita kirjoittamaan vapaasti kyselylomakkeen kääntöpuolelle mielipiteensä henkilökohtaisesta ohjauksesta. Suurin osa vastauksista korosti henkilökohtaisen ohjauksen merkitystä ajatusten selventäjänä. Ylä-Savon toisen asteen oppilaitosten yhteistyöverkko MAHIS oli usein ollut epäselvä asia. Moni kertoi ymmärtäneensä MAHIKSEN vasta henkilökohtaisen ohjauksen jälkeen. Myös oppilaanohjaaja sai hieman kritiikkiä liiallisesta lukion suosimisesta.

Opo-haastattelut oli hyvä juttu. Sain paljon tietoa ja ajatukset selkenivät. Myös uudet mahdollisuudet MAHIS-jutun myötä tulivat selviksi. Haastattelustani tosin jäi hieman sellainen vaikutelma, että "tuputit" minulle lukiota. Ei siinä mitään vikaa ollut, et ole ainoa, joka on sanonut niin. Lopulta-han päätin ottaa MAHIKSEN kautta lukion. Kaiken kaikkiaan positiivinen tunne jäi.

Kyselin myös nuorten mielipidettä huoltajien läsnäolosta henkilökohtaisessa ohjauksessa. 9. luokan huoltajat olivat mukana henkilökohtaisessa ohjauksessa, jossa käsiteltiin nuoren jatko-opiskeluun liittyviä kysymyksiä ja Yhteishakua. Oppilaat olivat tyytyväisiä huoltajien mukanaoloon koska tällöin myös huoltajille selvenivät lastensa ajatukset ja opiskelusuunnitelmat.

Ohjaukset olivat hyvä juttu. Ne selventivät asioita todella paljon. Sekin oli hyvä, kun vanhemmat oli mukana, niin ei tarvii kotona kertoo niille kaikkia asioita.

Opo-haastattelu oli hyvä ja oli hyvä, että huoltaja mukana, että opo tietää, että onko huoltaja välittävä, että välittää lapsen tulevaisuudesta. Ja erilaisia asioita huoltajakin sai selville paremmin opolta kuin nuorelta.

Joku oppilaista oli myös sitä mieltä, että henkilökohtaisesta ohjauksesta ei hänelle ollut mitään hyötyä. Kuitenkin vastauksista ilmeni, että henkilökohtaista ohjausta tarvitaan silloin, kun omat suunnitelmat ovat vielä epäselvät.

Ei ollut hyvin paljon hyötyä, koska tiesin minne menen ja olin itse tutustunut kouluun.

6.2.2 Yhdeksännen luokan oppilaiden huoltajien palaute

9. luokan oppilaiden huoltajille annoin kyselylomakkeen yhteisen ohjauksen lopuksi (liite15). Huoltajia oli henkilökohtaisessa ohjauksessa läsnä 22 ja annoin kaikille oman kyselylomakkeen. Pyysin huoltajia palauttamaan lomakkeen minulle tammikuun 2003 loppuun mennessä. Koska vain 6 lomaketta palautui, kyselyn tulokset eivät ole kattavia. Erikseen en karhunnut lomakkeita, vaan useaan otteeseen muistutin oppilaita kysymään huoltajiltaan niitä. Kun minulta loppuivat kyseisen luokan oppilaiden oppilaanohjauksen luokkatunnit, en enää kyselylomakkeita kysellyt. Osa lomakkeista on molempien huoltajien yhdessä täyttämä. Kyselylomakkeessa oli kolme kysymystä, jotka kaikki koskivat henkilökohtaista ohjausta.

Vastauksissaan ensimmäiseen kysymykseen huoltajat korostivat henkilökohtaisen kommunikoinnin merkitystä. On aivan eri asia kohdata opettaja ja oppilaanohjaaja kasvotusten kuin puhua puhelimesta, viestittää sähköpostilla tai lukea postin tuomia papereita.

Ohjauksessa saimme henkilökohtaista ohjausta. Sai tietoa eri opiskelupaikoista, valintamenettelyistä, MAHIS-systeemistä jne. Sai kuulla myös opo:n mielipiteen ammatinvalinnasta. Vastaukset saimme kaikki mitä odotimme tyttären opiskelupaikkaa koskien ”tällä erää”.

Kasvokkain tapaaminen opettajan kanssa. Ajankohta oli myös hyvä -> ehdimme molemmat töistä tulemaan. Vastauksia saimme MAHIS-mahdollisuuksista ja yleensäkin hakuasioista -> ysiluokkalaisen kerronta suppeaa omille vanhemmille.

Toisessa kysymyksessä halusin saada tietoja huoltajien toiveesta ohjauksen kehittämiseksi. Vastauksissa korostui tulevan koulun käytäntöjen läpikäyminen. Mielestäni tämä on kyllä tärkeä alue, mutta koska en tunne kaikkien toisen asteen koulujen käytäntöjä, tulee vastaan oppilaanohjaajan rajallisuus. Miten näistä asioista voitaisiin tehokkaammin viestittää oppilaille?

Ehkä MAHIS-asia on vielä epäselvä, koska käytännön kokemuksia ei ole. Viestejä kotiin, että voisi tutustua asioihin etukäteen.

Lukion kurssien käyminen. Kuinka monta kurssia jaksoon kannattaisi valita ja mitkä kurssit soveltuvat itsenäisesti käymiseen.

Lopuksi pyysin huoltajilta vapaasti kommentteja ohjauksesta. Palaute oli erittäin myönteistä. Huoltajat kokivat henkilökohtaisen ohjauksen tarpeelliseksi sekä itsensä, että varsinkin oppilaan kannalta.

Tällainen ”perhevartti” on ihan hyvä varsinkin silloin, jos jatko-opiskelu on vielä epävarmalla pohjalla.

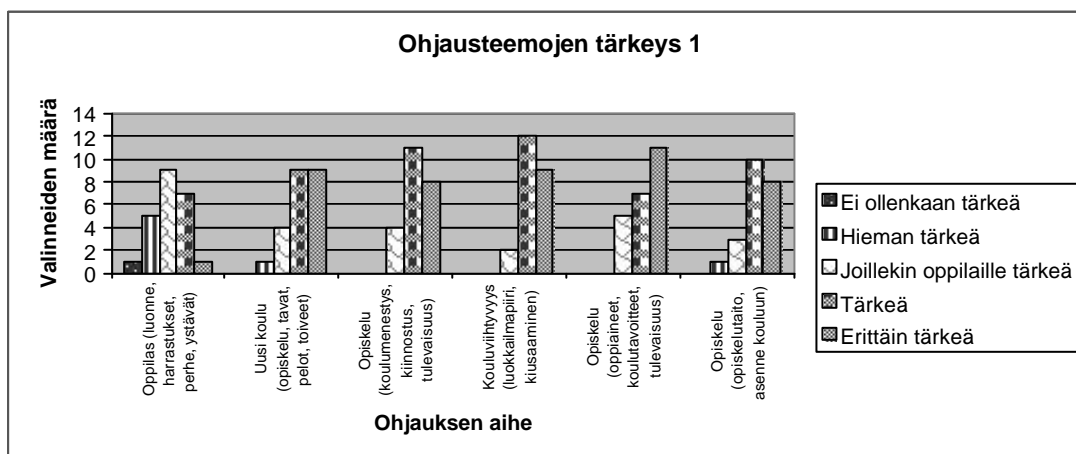
Oli oppilaiden kannalta kannustavaa. Ei oppilas tunne olevansa huono oppilas yms.

6.2.3 Opettajien palaute

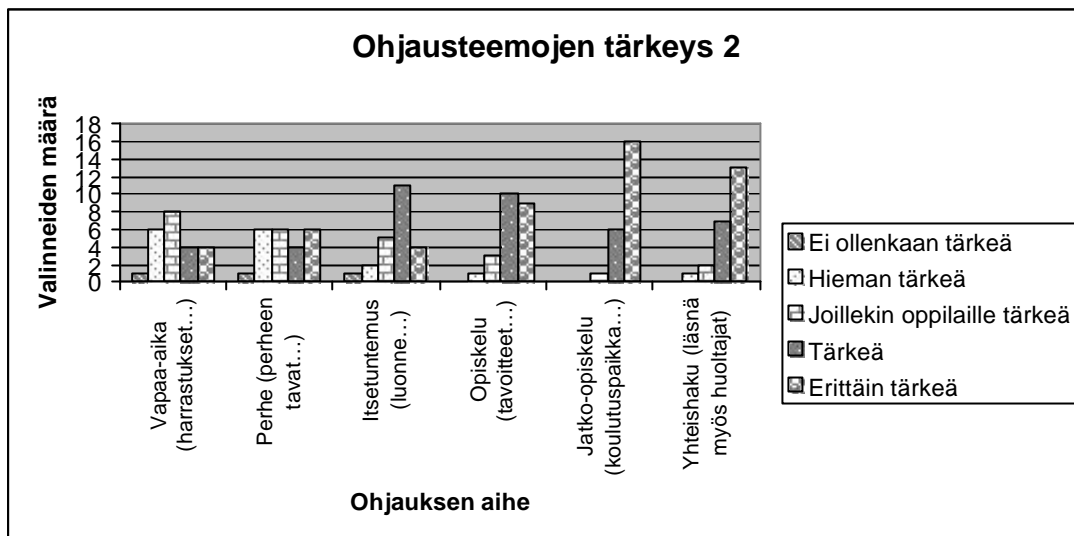
Opettajien kysely suoritettiin kyselylomakkeen (liite 17) avulla opettajienkokouksen yhteydessä. Kyselyyn vastasi 24 opettajaa. Kysymykset jaottelin kolmeen ryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä kysymykset koskettivat niitä teemoja, joita käytän henkilökohtaisessa ohjauksessa (luku 5.2). Toisessa ryhmässä tiedustelin opettajien ajatuksia henkilökohtaisen ohjauksen käytännön järjestämisestä ja viimeisessä kysymysryhmässä yleisesti henkilökohtaisesta ohjauksesta. Kyselyn alussa tiedustelin vastaajan työikää sekä vuosia, joita hän on toiminut opettajana Kiuruvedellä. Opettajan työikä tai työssäoloaika Kiuruvedellä ei näkynyt vastauksissa.

Henkilökohtaisessa ohjauksessa käsittelemiäni aihealueita lähestyin ensin viisiportaisen asteikon avulla. Kysymyksenä oli, kuinka tärkeiksi opettajat kokevat tietyt aihealueet. Yleisesti eri teemat koettiin tärkeiksi. 7. ja 8. luokan teemoista varsinkin oppiainevalintoihin sekä opiskelutaitoihin liittyvät teemat koettiin tärkeiksi (kuvio 7).

Kaikista ohjauksen teemoista ehdottomasti tärkeimmäksi koettiin 9. luokan jatko-opiskelupaikkaan liittyvä teema (kuvio 8). Vapaa-aikaan ja perheeseen liittyvissä teemoissa vastausten hajonta oli suurin.

KUVIO 7 Opettajien mielipide eri ohjausteemojen tärkeydestä (6 ensimmäistä teemaa).

KUVIO 8 Opettajien mielipide eri ohjausteemojen tärkeydestä (6 viimeistä teemaa).

Kysymykseen, puuttuiko Sinun mielestäsi jokin tärkeä aihe ohjauksesta kokonaan, suurin osa ei kommentoinut ollenkaan (16 vastausta) ja kuuden mielestä ei puuttunut. Pari hyvää teemaehdotustakin sain:

Opiskelutekniikka.

Valintojen vaikutus tulevaisuuteen, työllistymismahdollisuudet jatko-opintojen jälkeen.

Ohjauksen teemoja käsittelevien kysymysten lopuksi pyysin vastaajilta kommentteja teemoista sekä perusteluja mielipiteille. 14 vastaajaa ei kommentoinut teemoja ollenkaan. Jatko-opiskeluun ja ammatinvalintaan liittyviin teemoihin tuli kolme kommenttia esimerkiksi:

Jatko-opinnot ja niiden ohjaus tärkein. Valinta tulevaisuudelle...

Teemat todettiin myös hyviksi ja ohjeita annettiin niiden läpikäymiselle mm. luokkatuntien yhteydessä, mikä on varteenotettava vaihtoehto, varsinkin kun henkilökohtaisen ohjauksen ajankäyttöä on jatkuvasti ”priorisoitava”.

Teemat ihan asiallisia koskien eri aihealueita.

Hieman tärkeiksi merkkamani aihealueet (uusi koulu, opiskelutaito, perhe, opiskelutavoitteet,yhteishaku) voisivat olla pääsääntöisesti isomman joukon kanssa läpikäytäviä.

Sain myös kritiikkiä teemojen päällekkäisyydestä muiden oppiaineiden oppimäärien suhteen sekä ehdotuksia uusiksi teemoiksi.

Perhe; eikö perhekasvatuksessa käydä läpi samoja teemoja?

7. luokan alussa tärkeää tutustuttaa oppilaat uuteen kouluun, uusiin koulukavereihin ja opettajiin. 8. luokalla voisi valita erilaisia myönteistä kouluun asennoitumista tukevia teemoja. 9. luokalla pääpaino jo jatko-opintojen suunnittelussa ja opiskelumenetelmien kehittämisessä.

Henkilökohtaisen ohjauksen käytännönjärjestely ei ollut aiheuttanut vastaajille hankaluuksia. Vain muutama kriittinen vastaus tuli.

Joskus joutuu vähän muuttamaan tuntisuunnitelmia.

Pieniä ongelmia mm. tukiopetuksen tarve.

Kysymys, mistä asioista oppilaanohjaajan tulisi kertoa jollekin toiselle henkilölle jakoi vastaajat kuuteen eri ryhmään. Suurin osa vastaajista (9 vastausta) oli sitä mieltä, että koulunkäyntiin (esimerkiksi oppimisvaikeudet) liittyvät asiat tulisi kertoa opettajille.

Opiskeluun liittyvissä ongelmissa, jos joillakin järjestelyillä tai muilla toimenpiteillä tilannetta voisi korjata.

Opiskelua rajoittavia tekijöitä, erityisharrastukset, erityislahjakkuudet – opettaja osaa antaa kannustusta.

Myös opiskelijan elämäntilanteesta, perheestä ja kotioloista haluttiin tietoa. 7 vastaajan mielestä tällaisella tiedottamisella lisätään oppilaan hyvinvointia.

Oppilaan koulutyöhön/ -menestykseen vaikuttavat asiat esim. lähiomaisen kuolema, vakava sairaus, perhetilanteen muuttuminen tms.

Vaikeuksista kotona, kaveripiirissä yms. lv:n pitäisi saada tieto -> auttaa ymmärtämään mahdollisissa kriisitilanteissa ja tukemaan, auttamaan oppilasta.

Muista asioista, joista opettajien olisi heidän mielestään hyvä tietää, olivat jatko-opintosuunnitelmat (2 vastausta), oppilaan sairaudet (2 vastausta), kiusaaminen (1 vastaus) sekä oppilaan opiskelutavat (1 vastaus).

Hyvä tietää jatkovalinnat. Osin tarpeen rohkaisu omassa aineessa esim. valinta lukioon (lyhyt/ pitkä matikka).

”Vakavat” sairaudet (epilepsia) -> tapaturmavaara

Myös toisen henkilön läsnäolo ohjaustilanteissa nähtiin pääasiassa hyvänä. Vastauksista ilmeni, että asian julkiseksi tekemisen koettiin usein selventävän tilannetta. Useamman henkilön läsnäolo antaa asian käsittelylle laajemman pers-

pektiivin. Toisaalta oltiin myös sitä mieltä, että muiden aikuisten läsnäolo häiritsee ohjaustilannetta.

Kiusaaminen (vanhemmat, kiusattu, kiusaaja, opettaja) -> julkiseksi asian tuominen usein auttaa tilannetta.

Jos asia koskettaa esim. koko opettajakuntaa, koulua, luokkayhteisöä jne. Arkaluontoiset asiat on syytä hoitaa kahden kesken.

Mukaan ehkä huoltaja. Mielestäni muita opettajia ei tarvita. Opo tietää asian, minä aineen...

Taulukossa 4 on yhteenveto henkilöistä, joita ohjaustilanteessa voi olla läsnä. Vastauksissa kuitenkin painotettiin, että toisen aikuisen tarve riippuu tilanteesta ja myös oppilaasta. Aina ei oikein myös tiedetty, mitkä koulun ongelmalliset asiat kuuluvat oppilaanohjaajan työnkuvaan.

Ongelmatilanteissa. Henkilö tietää taustat.

Rangaistusasiat? Kuuluneeko osittain opolle?

TAULUKKO 4 Kenen henkilön kannattaisi olla läsnä ohjaustilanteessa oppilaan ja oppilaanohjaajan lisäksi?

Henkilö	f
Huoltaja tai vanhemmat	7
Aineenopettaja tai luokanvalvoja	3
Sosiaalityöntekijä (kuraattori)	2
Terveystenhoitaja	1
Erityisopettaja	1
Toinen oppilas (koulukiusaaja tai kiusattu)	1

7 opettajaa ei kommentoinut kysymystä.

Huoltajien kutsuminen 9. luokan ohjaustilanteeseen jakoi mielipiteet kahtia. Suurin osa vastaajista piti kutsumista hyvänä. Muutama ei osannut sanoa mielipidettään tai oli sitä mieltä, että kutsumisen kannatettavuus riippuu tilanteesta. Yksi vastaaja piti kutsumista huonona ajatuksena.

Hyvä asia. Joillekin tärkeää keskustella aikuisten kanssa enemmän kuin toisten. Vahvistaa ja rohkaistaa epäilijöitä.

Vanhemmilla kasvatusvastuu ja oikeus vaikuttaa omalta osaltaan nuoren tulevaisuuteen peruskoulun jälkeen.

On tarpeen, erityisesti jos nuorella ei ole mitään hajua omista kyvyistään, vahvuuksistaan jne.

Toisaalta on tärkeää, että oppilas oppii ottamaan vastuun itsestään, toisaalta huoltajan tulee olla selvillä oppilaan mielipiteistä ja olla kiinnostunut nuoresta.

Puhukoot kotona. Vanhempien odotukset ja oppilaan mielipide voivat mennä ristiin tai olla epärealistisia.

Parannusehdotuksia tai muita kommentteja ohjauksen käytännön järjestämiseen tuli vain muutama.

Tarpeeksi koko luokalla oppilaanohjausta henkilökohtaisen lisäksi, myös ja etenkin koulun päättö vaiheessa.

Nykykäytäntö lienee ainut mahdollinen.

Opiskelutekniikka (-t) tutummiksi.

Kysymyksissä, jotka koskivat henkilökohtaista ohjausta, opettajat olivat hyvin yksimielisiä. Ohjausta tarvitsevat heidän mielestään kaikki oppilaat, mutta tietyt oppilaat aivan erityisesti. Myös resurssikysymystä pohdittiin. Jos henkilökohtaista ohjausta ei voi tarjota kaikille oppilaille, kuka tarvitsee tai hyötyy siitä eniten.

Ideaalitilanteessa joka muksulle.

Kaikkia varten, henk. koht. ohjaus niille, jotka ovat sen tarpeessa, jos esim. suunnitelmat eteenpäin epäselvät.

Kaikille. Jotkut tarvitsevat enemmän, esim. heikot, lintsarit, erityisoppilaat, heille ylimääräisiä aikoja.

Periaatteessa kaikille. Kouluun juuri tulleelle maahanmuuttajalle.

Omalta kouluajaltani muistaen -> opon luona käynnit joskus jopa "henkireikiä" kun sai jutella lähes kaikista mahdollisista asioista.

Onko mielestäsi koulussamme tarvetta oppilaiden henkilökohtaiseen ohjaukseen? Opettajat olivat hyvin yksimielisiä. 18 vastaajaa vastasi, että kyllä. Varsinkin ammatinvalinnassa ja jatko-opintojen suunnittelussa henkilökohtaista ohjausta tarvitaan edelleen.

Ainakin jatko-opintoja suunniteltaessa.

On, tilanteita on monia – opo on turva.

Koulukuraattorin tullessa henk.koht. ohjauksen laatu voi muuttua, mutta tarpeen on.

Henkilökohtaisen ohjauksen tarpeenmuutos jakoi vastaukset kolmeen ryhmään: kyllä, ei ja en tiedä tai ehkä. Suurin osa vastaajista kuitenkin koki, että

mm. uusavuttomuus ja nuoren elämän valintamahdollisuuksien lisääntyminen on lisännyt ohjaustarvetta. Vastausten yhteenveto on taulukossa 5.

TAULUKKO 5 Tarvitsevatko oppilaat mielestäsi enemmän henkilökohtaista ohjausta kuin aikaisemmin?

Vastausvaihtoehto	f
Kyllä	9
Ehkä	5
Ei	4

6 vastaajaa ei kommentoinut tai ei osannut sanoa mielipidettään.

Kun pyysin parannusehdotuksia tai kommentteja henkilökohtaisesta ohjauksesta, en niitä saanut. 19 vastaajaa ei kommentoinut kysymystä ollenkaan ja neljän vastauksessa luki, että ei osaa sanoa.

Ei minun alaani, en osaa ehdottaa.

Myös koulumme oppilaanohjauksesta kommentit olivat niukat.

Toimii hyvin. Sivusta seuranneena: asia on Kiuruvedellä hyvin hallinnassa.

Hirmu mukava, että oppilaat saa yksilöllistä ohjausta, vaikka onkin iso koulu.

Loppukommenteissa oli vain kaksi kommenttia ja ei liene ihme, että ainakin jälkimmäiseen kommenttiin voin minäkin oppilaanohjaajana täysin yhtyä.

TET-jaksoihin liittyen -> tarkoituksena ilm. tutustua työelämään mahdollisimman monipuolisesti. Eikö silloin työpaikkoja pitäisi vaihdella eikä kahta viikkoa samassa työpaikassa.

Oppilaanohjausta tarvitaan kaikilla vuosiluokilla.

7 POHDINTA

Käyttämäni henkilökohtaisen ohjauksen teoreettinen viitekehys on lähinnä konstruktivistista lähestymistapaa. Käyttämäni metodit sekä myös ohjausfilosofiani vastaa tätä lähestymistapaa. Kun viitekehukseen lisätään eksistentiaalis-fenomenologinen ihmiskäsitys, kuvaavat ne yhdessä toimintani taustalla olevaa käyttöteoriaa.

Kyselylomakkeiden tekeminen ja vastausten analysointi on kohtalaisen vaikean tapa tehdä tutkimusta. Kyselyiden lomassa koulussamme on virinnyt keskustelu henkilökohtaisesta ohjauksesta ja yleensä oppilaanohjauksesta. Tällä hetkellä mietimme koulussamme, mikä on tärkeää ja mikä vielä tärkeämpää. Tämä arvokeskustelu on aina ajoittain tehtävä ja uusien tuntijakojen tullessa se on välttämätöntä.

7.1 Käytännön ja teorian suhde: Mitä tulisi käytännössä parantaa?

Mitkä ovat keskeisemmät teemat henkilökohtaisessa ohjauksessa? Keskitynkö ajallisesti lähinnä koulutuloksiin, vai onko ohjaukseni painopiste oppilaan ongelmassa ja hänen elämässään?

9. luokan kyselyn perusteella käytäntöä tulisi muuttaa ainakin ohjauksen asiasisältöjen osalta. Painopistettä ohjauksessa tulisi siirtää tulevan oppilaitoksen käytäntöihin sekä opintososiaalisten etujen käsittelyyn. Eikö yhdeksäsluokkalainen ole vielä tarpeeksi kehittynyt dtamaan itse selvää asioistaan? Joskus tuntuu, että hakuoppaan lukeminenkin on toisille ylivoimainen tehtävä. Toisaalta oppilaat kaipaavat vähemmän omien vahvuuksien miettimistä. Merkitysten pohdinta taitaa monille tämän ikäisille nuorille olla vierasta. Juuri sen vuoksi sitä tulee käsitellä oppilaanohjauksessa!

Myös huoltajat kaipasivat enemmän tietoa tulevista kouluista. Eräs kehittämisen paikka on tiedonsiirto koulusta kotiin. Tulisiko entistä enemmän tiedottaa esimerkiksi jatko-opiskelupaikoista vanhemmille esim. internetin välityksellä? Olenko liian paljon luottanut siihen, että oppilaat osaavat ja tahtovat kertoa suunnitelmistaan kotona? Tämän tutkimukseni mukaan huoltajat on ehdottomasti otettava mukaan henkilökohtaiseen ohjaukseen ja kutsuttava kouluun kysymystensä kanssa. 9. luokalle järjestetään myös vanhempainilta, jonka teemana on yhteishaku. Näyttää kuitenkin siltä, että vanhemmat eivät saa sieltä mielestään riittävästi tietoa.

Opettajat olivat kyselyn mukaan tyytyväisiä nykyiseen käytäntöön. Kodin ja koulun yhteistyötä voisi kuitenkin nykyisestä parantaa kutsumalla huoltajia useammin koululle esimerkiksi mukaan oppilaan henkilökohtaiseen ohjaukseen. Myös tiedottaminen koulun sisällä ja varsinkin koulusta koteihin on eräs kehittämisen kohde.

7.2 Ohjauskeskustelun kysymykset ja niiden laatu

Kehittämishakkeessani en tutkinut empiirisesti ohjauksessa käyttämiäni kysymyksiä ja niiden laatua. Kysymykset ovat kuitenkin niin tärkeä osa ohjauskeskustelua, että tarkastelin tätä osaa työssäni teoreettiselta kannalta. Valpola (2000) peräänkuuluttaa selkeitä kysymyksiä. Liitteenä (liite 18) on hänen jako-peruste erilaisille kysymyksille. Itse huomaan ohjauskeskustelussani käyttäväni eniten oman itsensä tuntemista lisääviä kysymyksiä (Mistä pidän tai mikä on vaikeaa?) sekä testaavia kysymyksiä (Mitä voit itse tehdä tälle asialle?). Nykyistä enemmän minun tulisi kiinnittää huomio selventäviin (Mitä tämä sinulle merkitsee?) ja avaaviin (Mitä vaihtoehtoja sinulla on mielessäsi?) kysymyksiin.

Konstruktivistisessa teoriassa kysymykset jaotellaan liitteen 19 mukaisesti. Tästä jaottelusta kehitystarpeeni kohdistuu olettamuksia kyseenalaistaviin kysymyksiin (Näytät uskovan, että... Mihin tämä usko perustuu?) sekä kysymyksiin, jotka auttavat henkilökohtaisen merkityksen muodostamisessa.

Omassa henkilökohtaisessa ohjauksessani vahvuutenani ovat tilanteet, joissa täytyy ratkoa konkreettinen ongelma (mm. lomakkeen täyttäminen) tai joissa pyritään saamaan tietoa ohjattavasta (mm. perhesuhteet). Käyttämieni kysymysten laatu ei kuitenkaan pureudu tarpeeksi syvälle ohjattavan tietorakenteisiin: henkilökohtaisessa ohjauksessa minun tulee keskittyä kysymysten syvälle luotaavampaan asetteluun.

Ennen kehittämishankkeen valmistumista olen muuttanut hieman henkilökohtaisen ohjauksen kysymysten asettelua. Pelikorttien ja värilappujen ottaminen mukaan ohjaukseen vaikuttaa mielestäni kysymysteni laatuun. Suorista kysymyksistä on siirryttävä kysymyksiin, jotka auttavat ohjattavaa ottamaan toisen henkilön roolin. Myös kysymykset, jotka auttavat ohjattavaa määrittelemään itsensä uudella tavalla on näin tullut osaksi ohjaustani. Jatkossa kysymysten laatuun minun tulee edelleen kiinnittää huomio.

7.3 Kehityshankkeen mielekkyys ja kehittäminen jatkossa

Jos minulta nyt kysyttäisiin, minkä kehittämishankkeen otan työni alle seuraavaksi, vastaisin varmaankin henkilökohtaisen ohjauksen. Tämä työ on alku suurelle prosessille, jota koulussamme aloitettiin. Haluan kehittyä edelleen henkilökohtaisessa ohjauksessa. Mielestäni seuraava kehittämisen haaste on erityisoppilaiden henkilökohtainen ohjaus. He tarvitsisivat ohjausta nykyistä enemmän. Myös ohjaustapa tulisi olla erilainen, enemmän käytäntöön sitoutuva.

Toinen kehityskohde on oppilaanohjaajan työnkuvan selventäminen. Myös koulumme työnjako tulisi selvittää etenkin niitä tilanteita varten, joissa oppilailta ja heidän perheillään on ongelmia. Kuka toimii, missä tilanteissa ja miten. Ei varmaankaan olisi myöskään pahitteeksi kertoa muille opettajille, mitä oppilaanohjaaja tekee ja mitkä ovat sen oppiaineen tavoitteet.

Kehittämishankkeeni perusteella henkilökohtaisen ohjauksen asiasisältöjä tulee tarkentaa. Painopistettä tulee toisaalta siirtää enemmän tulevan oppilaitoksen käytäntöjen selvittämiseen ja toisaalta syvempään, merkityksiä luotavampaan keskusteluun. Tähän jälkimmäiseen tavoitteeseen pääsemiseksi minun tulee keskittyä laatimaan kysymyksiä, jotka pureutuisivat entistä enemmän ohjattavan sisäisiin merkityksiin. Kysymysten laadinnassa apuna voisi olla parempi tutustuminen psykodynaamiseen ohjauksen lähestymistapaan. Tulevan oppilaitoksen käytäntöjä puolestaan osaavat varmasti parhaiten esitellä koulussamme vierailevat toisen asteen opinto-ohjaajat. Hyvä on huomioida myös ryhmä ja yhteisö. Jokaisella luokalla ja heidän vanhemmillaan on erilaiset toiveet ohjauksen suhteen.

Mielestäni tärkein tavoite oppilaanohjaajana minulla on nyt ja tulevaisuudessa kohdata oppilas. Toisin sanoen kehittää henkilökohtaista ohjausta entistä paremmalle tasolle.

LÄHTEET

Lairio, M. & Puukari, S. 2001 (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Helsinki: Palmenia.

Ojanen, S. 1990. Ohjausprosessi opettajankoulutuksessa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Täydennyskoulutusjulkaisuja 5.

OPS 2002. Kiuruveden yläasteen opetussuunnitelma.

Peavy, R. V. 2001. Elämäni työkirja. Konstruktivististen ohjausperiaatteiden soveltaminen: tehtäviä ja harjoituksia. Helsinki: Psykologien kustannus.

Peavy, R. V. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Konstruktivistinen näkökulma 21. vuosisadan ohjaustyöhön. Helsinki: Psykologien kustannus.

Peltomäki, Eila. 1996. Sosiaalialan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden oppimiskokemusten kehittyminen henkilökohtaisessa ohjausprosessissa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja n:o 26.

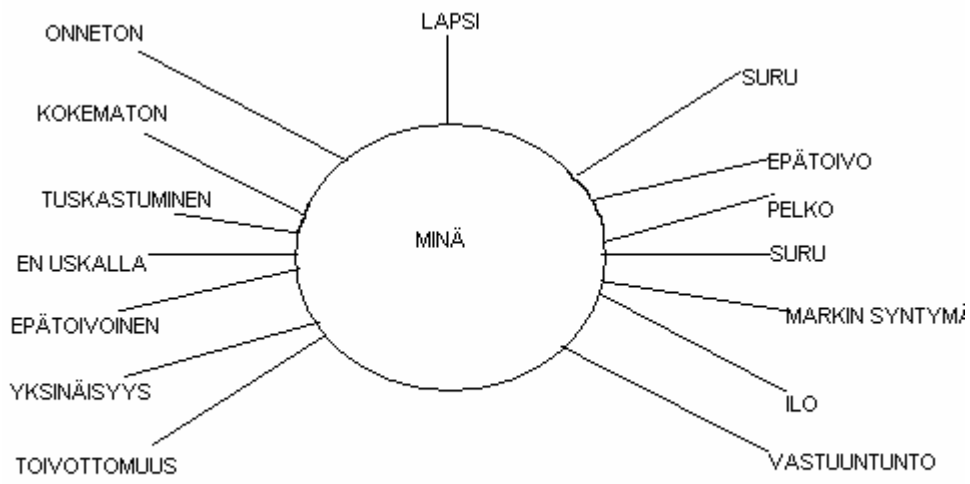
Sourander, M. 1991. Kodin ja koulun yhteistyö yläasteella. Teoksessa E. Korpi-nen (toim.) Oppilaanohjauksen ajankohtaisia haasteita. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetusmonisteita 24, 2-6.

Suojanen, U. 1992. Toimintatutkimus koulutuksen ja ammatillisen kehittymisen välineenä. Helsinki: Finn Lectura.

Valpola, A. 2000. Kehityskeskustelun mahdollisuudet. Juva: WSOY.

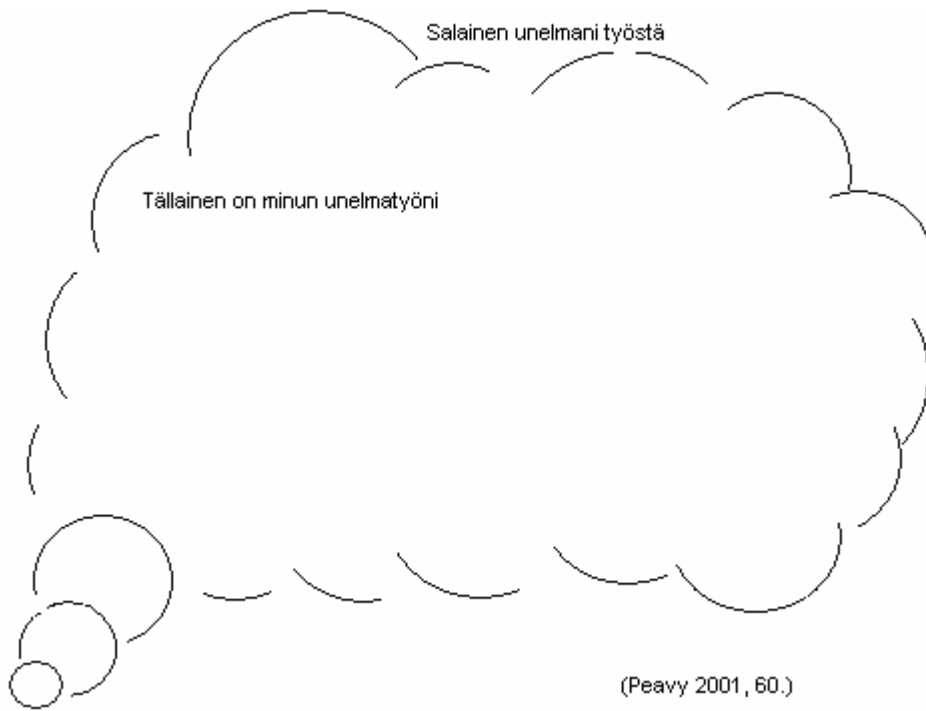
Vuorinen, R. 2000. Arviointia ja ohjausta tukevien monipalveluympäristöjen strateginen suunnittelu yliopistossa. Teoksessa R. Vuorinen (toim.) Opiskelun ohjaus ja arviointi verkkoympäristöissä korkea-asteen koulutuksessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita no 77, 75-89.

LIITE 1: Tunteiden kartoitus

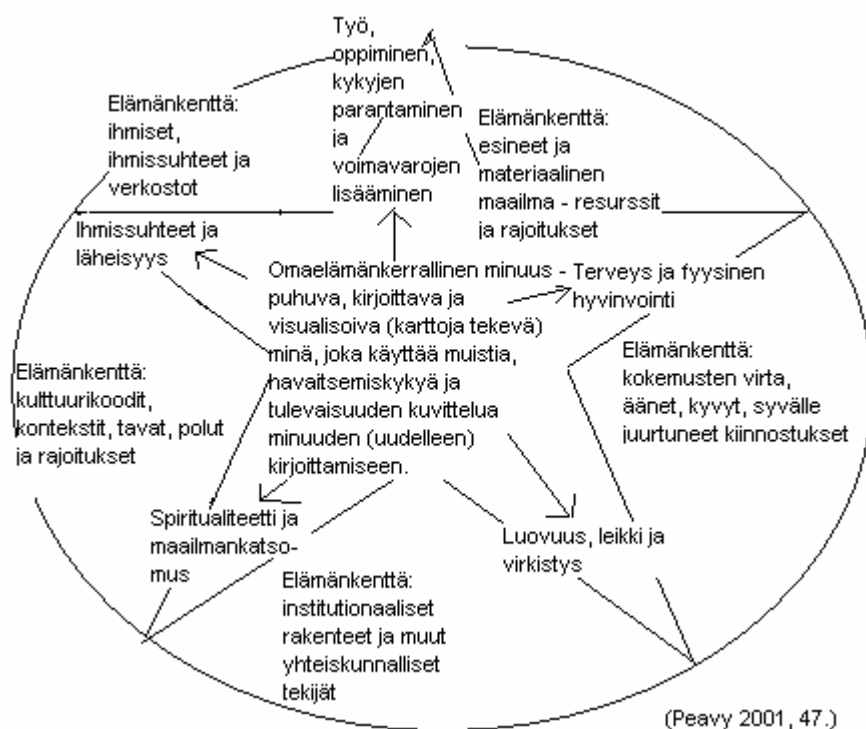

(Peavy 1999, 185.)

LIITE 2: Omat unelmat ja työura

LIITE 3: Omaelämäkerrallinen minuus ja elämänkenttämalli

LIITE 4: Lähetekoppilashuoltoon

KIURUVEDEN YLÄASTE

LUOKANVALVOJAN/OPETTAJAN LÄHETE OPPILASHUOLTORYHMÄLLE

OPPILAS: _____ henk.tunnus: _____

Luokka: _____ luokanvalvoja: _____

HUOLTAJAT: _____

Osoite: _____

Puh.koti: _____ huoltaja/työ: _____

LÄHETTEEN TEKIJÄ: _____ Päiväys: _____

SYY/SYYT, MIKSI OPPILASHUOLLON TOIMENPITEITÄ TARVITAAN:

OPETTAJAN/LUOKANVALVOJAN SUORITTAMAT TOIMENPITEET:

(tärkeää päällekkäisyyksien välttämiseksi)

OPPILASHUOLTORYHMÄN MERKINNÄT:

(tarvittaessa jatka kääntöp.)

LIITE 5: OPPILAANOHAJAJAN TYÖVUODEN KIERTOKULKU
KIURUVEDEN YLÄASTEELLA

OPPITUNNIT (poikkeavaa)	KUUKAU- SI	HAASTATTE- LUT	MUU TYÖ	JAK SO
	Elokuu	9. luokka (1. kerta)	7. luokan ryhmäyttä- minen	1.
7. luokan vierailu nuorisotalolla 9. luokan oppilaitosvie- railut: ammattiopisto, lukio	Syyskuu	9. luokka (1. kerta)	8. luokan koulun sisäi- nen TET alkaa (1 pv/ oppilas) ”Saattokokous”	1.
9. luokan vierailu- luennot: ammatinvalin- tapsykologi, MAHIS- koordinaattori Työvoimatoimistovie- railu (9. luokka)	Lokakuu	9. luokka (1. kerta)	9. luokkalaisten TET (1 vko) 8. luokan koulun sisäi- nen TET	1.
9. luokan koehaku	Marraskuu	7. luokka (1. kerta)	8. luokan koulun sisäi- nen TET	1. ja 2.
	Joulukuu	7. luokka (1. kerta)	7. luokkalaisten TET (3 pv)	2.
	Tammikuu	9. luokka (2. ker- ta) yhdessä hei- dän huoltajien kanssa	9. luokkalaisten TET (1 vko) Vanhempien ilta (1 kpl), 9. luokka	
9. luokkalaisten yhteis- haku 7. ja 8. luokan valinnat seuraavaa lukuvuotta varten	Helmikuu	9. luokka (3. ker- ta) oppilaan pyyn nöstä 8. luokka (1. kerta)	Yhteishaku 7. ja 8. luokan valinnat	
9. luokkalaisten lukioon menijöiden vierailu lu- kiolla	Maaliskuu	8. luokka (1. kerta)	8. luokan TET (1 vko) oppilaanohjaajien vie- railut 6. luokkalaisten luona	2. ja 3.
8. luokkien työpaikka- vierailut: pankit	Huhtikuu	7. luokka (2. kerta)	tulevien 7. luokkien muodostaminen uudet valinnaisaineryh- mät + mahdollinen uudestaan valinta	3.
	Toukokuu	7. luokka (2. kerta)	6. luokkalaiset vieraile- vat yläasteella (1+1 pv) 6. luokkalaisten van- hempainilta (2 kpl)	3.
	Kesäkuu		Oppilaanohjaajien päi- vystysvastaanotto (1 pv)	

LIITE 6: Seitsemännen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu

OPON OPINTO-OHJAUSKORTTI

Luokka 7. ____

Nimesi _____ Henkilötunnus _____

Osoite _____ Kotipuh. _____

Ammatti _____

Äidin nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Ammatti _____

Isän nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Koulumatkan pituus _____ Miten kuljet sen? _____

Sisarukset (nimet ja iät) _____

Huomioitavaa terveydessä _____

Viimeisen todistuksen arvosanat

äidinkieli _____

historia _____

englanti _____

matematiikka _____

A2-saksa _____

musiikki _____

maantieto _____

kuv.taito _____

biologia _____

käsityö _____

uskonto _____

liikunta _____

käytös/ huolell. _____

keskiarvo _____

Ev.lut uskonto ____, ort. uskonto ____, elämäkats. tieto ____, muu _____

Tekninen työ _____ tekstiilityö _____ jatkan A2-saksaa _____

Ala-asteen koulusi _____ 6.lk:n opettaja _____

Mieliaine(et) / hankalimmat aineet _____

Kerro viime vuoden koulunkäynnistäsi _____

Mitä toiveita tai pelkoja sinulla on tämän lukuvuoden suhteen? _____

Miten olet huomannut oppivasi asioita parhaiten? _____

Kaverisi _____

Mitä harrastat vapaa-aikanasi? _____

LIITE 7: Ensimmäinen 7. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu
(Ohjauksessa apuna ”Hullunkuriset perheet”-pelikortit)

MINÄ

OPISKELU

PERHE

KAVERIT

HARRASTUKSET

TULEVAISUUS

MINÄ

- IKÄ
- LUONNE
- VAHVUUDET
- HEIKKOUEDET

OPISKELU

- MUKAVAA
- IKÄVÄÄ
- HELPPOA
- VAIKEAA

PERHE

- JÄSENET JA HEIDÄN VAHVUUDET, HEIKKOUEDET

KAVERIT

- HENKILÖT
- MITKÄ PIIRTEET TEKEE KAVERIN

HARRASTUKSET

- HARRASTAN
- HALUAISIN HARRASTAA

TULEVAISUUS

- ISONA MINÄ HALUAISIN ...

LIITE 8: Toinen ja kolmas 7. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu

7-LUOKAN 2. OHJAUSTUNTI

- koulumenestys
- numerot, joita
 - a) haluan korottaa
 - b) kannattaisi korottaa
- olen tyytyväinen opiskelussani
- opin parhaiten
- koulussa mukavaa/ ikävää

7-LUOKAN 3. OHJAUSTUNTI

(Ohjauksessa apuna eri väriset paperi- ja kartonkipalat)

PITKÄT VALINNAT

koulumenestys
kiinnostus

LYHYET VALINNAT

kiinnostus
koulumenestys

LIITE 9: Kahdeksannen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu

OPON OPINTO-OHJAUSKORTTI

Luokka 8 ____

Nimesi _____ Henkilötunnus _____

Osoite _____ Kotipuh. _____

Ammatti _____

Äidin nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Ammatti _____

Isän nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Koulumatkan pituus _____ Miten kuljet sen? _____

Sisarukset (nimet ja iät) _____

Huomioitavaa terveydessä _____

Viimeisen todistuksen arvosanat

äidinkieli _____ historia _____ VAL.AINEET NUM.

englanti _____ matematiikka _____

ruotsi _____ musiikki _____

maantieto _____ kuv.taito _____

biologia _____ käsityö _____

uskonto _____ liikunta _____

fysiikka _____ kotitalous _____

kemia _____ käytös/ huolell. _____

A2-saksa _____ keskiarvo _____

Valinnaisaineeni (3): V1: _____ V2: _____ V3: _____

8. luokan lisä- ja syventävä kurssini (1): _____

Mieliaine(et) / hankalimmat aineet _____

Kerro viime vuoden koulunkäynnistäsi _____

Mitä toivot tältä vuodelta oman opiskelusi ja oman luokkasi suhteen?

Miten olet huomannut oppivasi asioita parhaiten? _____

Mitä harrastat vapaa-aikanasi? _____

Kaverisi _____

Mikä antaa iloa ja hyvää mieltä? _____

Mikä aiheuttaa huolta tai surua? _____

Jatkosuunnitelmia peruskoulun jälkeen? _____

Mitkä työt tai ammatit kiinnostavat? _____

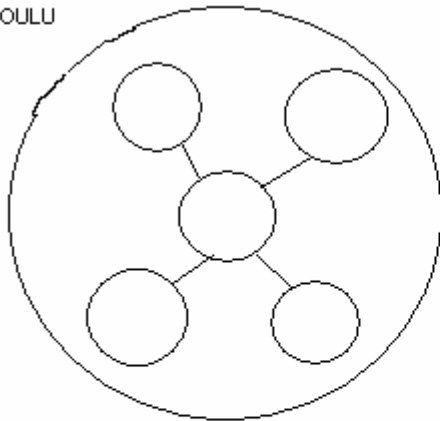
LIITE 10: Ensimmäinen 8. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu
(Ohjauksessa apuna ”erilaisia ilmeitä”-pelikortit)

	8. LUOKAN 1. OHJAUSTUNTI		
	NYT	8-9-LUOKKA	PERUSKOULUN JÄLKEEN
VAPAA AIKA			
KOULU			
PERHE			

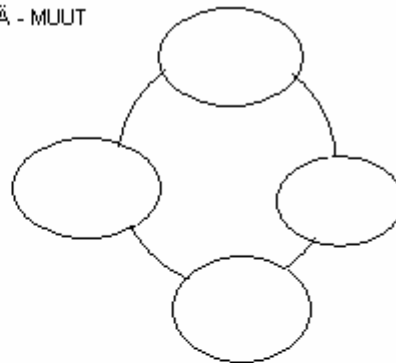
	8. LUOKAN 1. OHJAUSTUNTI		
	NYT	8-9-LUOKKA	PERUSKOULUN JÄLKEEN
VAPAA AIKA	-HARRASTUKSET	- HALUAISIN KÄYTTÄÄ ENEMMÄN AIKAA - LUKIJA/ TEKIJÄ	- HAAVEET
KOULU	- MIELIAINEET - HYVÄT AINEET - IKÄVÄT/ TYLSÄT - VAIKEAT	- TAVOITTEET AINEILLE - KUUNTELIJA/ PUHUJA	- TULEVAISUUDEN ALA/ AMMATTI
PERHE	- PERHEESSÄNI HYVÄ ASIA - HALUAISIN MUUTTAA PERHEESSÄNI	- MINUA SUUTUTTAAN... - MITEN TOIMIN, KUN SUUTUN	- PERHE - LEMMIKIT - MAALLA/ KAUPUNGISSA - OMAKOTITALO/ RIVITALO/ KERROSTALO - NAVETTA/ TALLI

LIITE 11: Toinen 8. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu
(Ohjauksessa apuna ”erilaisia ilmeitä”-pelikortit)

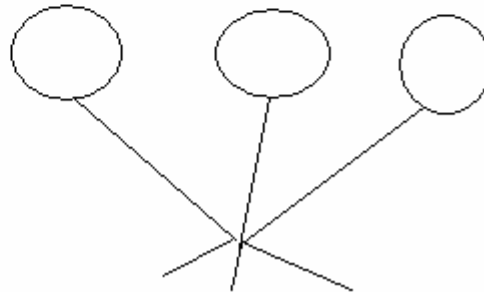
1) KOULLU

2) MINÄ - MUUT

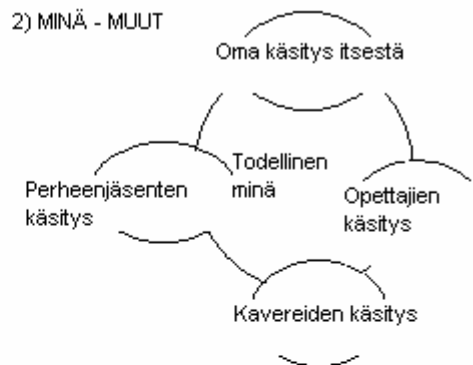
3) MINÄ

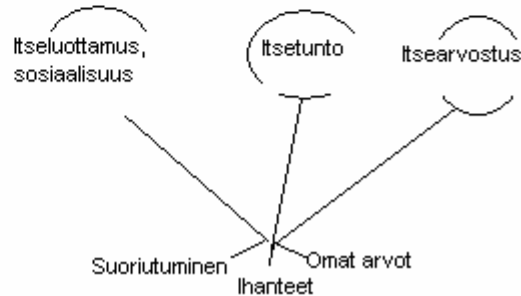
1) KOULLU

2) MINÄ - MUUT

3) MINÄ

+ Tulevaisuuden ammattiala/ ammatti + koulutuspaikkavaihtoehdot

LIITE 12: Yhdeksännen luokan henkilökohtainen ohjaus, tiedonkeruu

OPON OPINTO-OHJAUSKORTTI

Luokka 9 ____

Nimesi _____ Henkilötunnus _____

Osoite _____ Kotipuh. _____

Ammatti _____

Äidin nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Ammatti _____

Isän nimi _____ Työpaikka _____ puh _____

Koulumatkan pituus _____ Miten kuljet sen? _____

Sisarukset (nimet ja iät) _____

Huomioitavaa terveydessä _____

Viimeisen todistuksen arvosanat

äidinkieli _____ historia _____ VAL.AINEET NUM.

englanti _____ matematiikka _____

ruotsi _____ musiikki _____

maantieto _____ kuv.taito _____

biologia _____ käsityö _____

uskonto _____ liikunta _____

fysiikka _____ kotitalous _____

kemia _____ käytös/ huolell. _____

A2-saksa _____ keskiarvo _____

Valinnaisaineeni (3): V1: _____ V2: _____ V3: _____

8. luokan lisä- ja syventävä kurssini (1): _____

Mieliaine(et) / hankalimmat aineet _____

Kerro viime vuoden koulunkäynnistäsi _____

Mitä toivot tältä vuodelta oman opiskelusi ja oman luokkasi suhteen? _____

Miten olet huomannut oppivasi asioita parhaiten? _____

Mitä harrastat vapaa-aikanasi? _____

Kaverisi _____

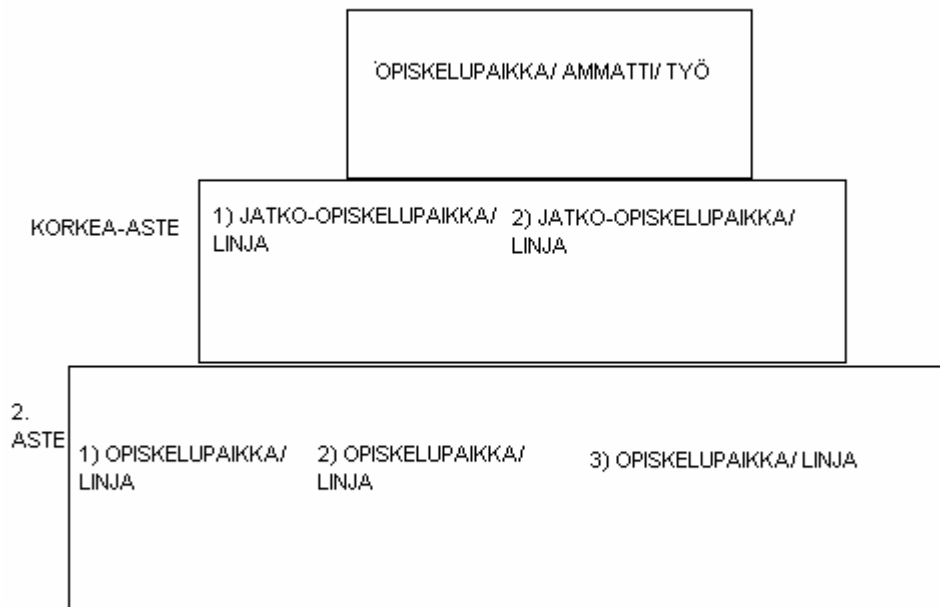
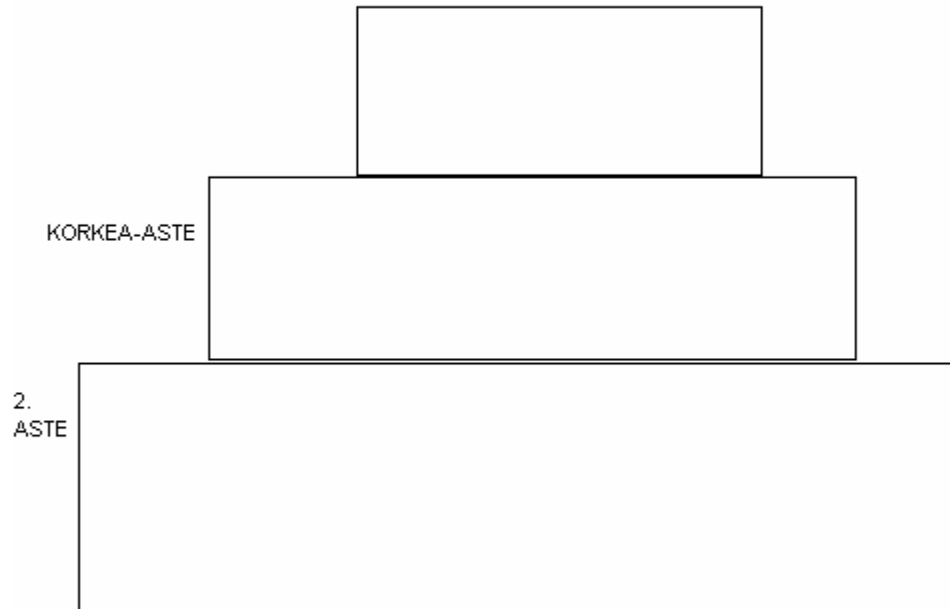
Mikä antaa iloa ja hyvää mieltä? _____

Mikä aiheuttaa huolta tai surua? _____

Jatkosuunnitelmia peruskoulun jälkeen? _____

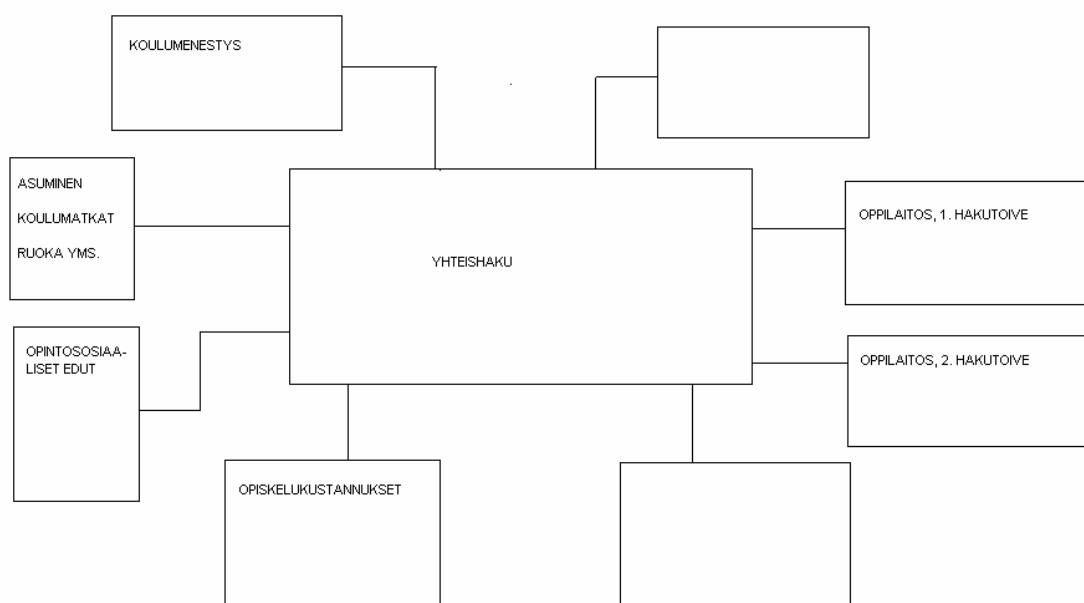
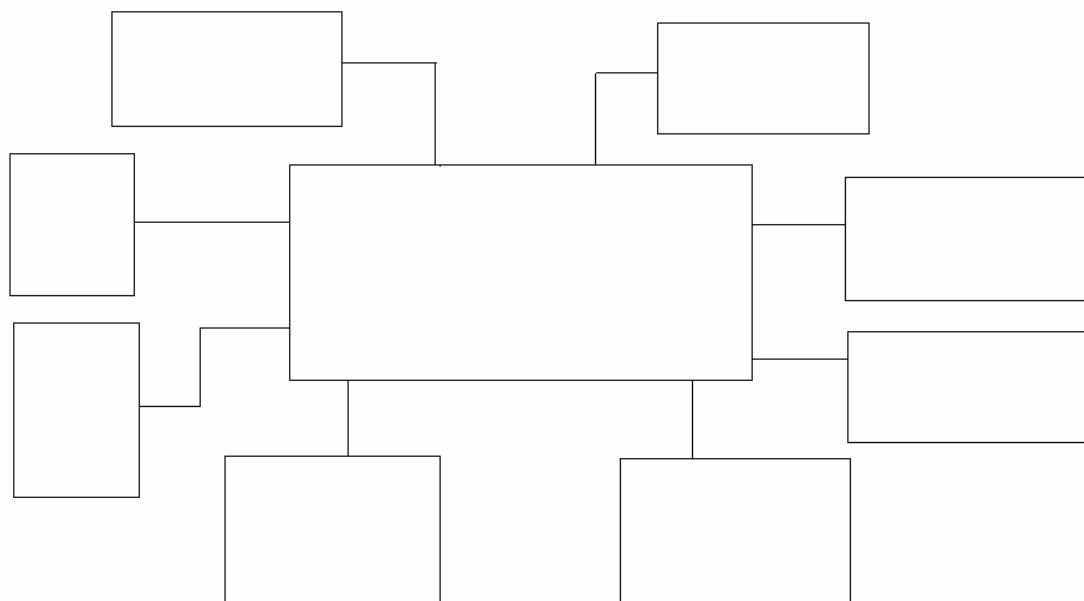
Mitkä työt tai ammatit kiinnostavat? _____

LIITE 13: Ensimmäinen 9. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu

LIITE 14: Toinen 9. luokan henkilökohtainen ohjauskeskustelu

9-LUOKAN 2. OHJAUSTUNTI

YHTEISHAKULOMAKKEEN TÄYTTÖ JA TARKISTUS
OPPILAITOKSIIN SOITTAMINEN

LIITE 15: Kyselylomake 9. luokan huoltajille

ARVOISA HUOLTAJA!

Opiskeluni vuoksi kysyn mielipidettänne ohjauksesta (= ”perhevartti”).

1) Mitä ohjauksessa oli hyvää? Mihin saitte toivomanne vastauksen?

2) Miten mielestänne ohjausta kannattaisi kehittää? Mikä aihe/ asia jäi mielestänne ohjauksessa liian lyhyelle käsittelylle tai jäi askarruttamaan mieltänne?

3) Muita kommenttejanne.

Kiitos vastauksistanne!

Maarit

LIITE 16: Kyselylomake 9. luokan oppilaille

9-LUOKAN OPO-PAL AUTE
SYKSYNIMI _____
LUOKKA 9 ____

1. LUOKKAOPETUS

- MITEN TÄRKEIKSI KOIT SEURAAVAT OPETUSSISÄLLÖT? RASTITA.

	TÄRKEÄ	NO-JAA	TURHA
MAHDOLLISUUDET URANVALINNASSA			
OMA LUONNE JA SOVELTUVUUS			
TOISENASTEEN KOULUTUS JA OPISKE- LU			
YHTEISHAKU			

MITÄ PARANTAMISEHDOTUKSIA SINULLA OLISI OPO-TUNTIEN SUHTEEN?

2. VIERAILUT.

- RASTITA MISTÄ VIERAILUSTA SINULLE OLI HYÖTYÄ.

_____ KIURUVEDEN AMMATTIOPPILAITOS

_____ MODULI-INFO/ MAHIS

_____ KIURUVEDEN LUKIO

_____ OPISKELIJATUTORIT

MISSÄ HALUAISIT VIERAILLA TAI KEITÄ HALUAISIT TUNNILLE VIERAAKSI?

3. HAASTATTELU.

- MITEN MIELESTÄSI HAASTATTELUKANNATTAISI KÄYTÄNNÖSSÄ JÄRJESTÄÄ (opo kutsuu, oppilas varaa...)?

MITÄ HAASTATTELU OLI SINULLE? RASTITA.

_____ VAIHTELUA _____ TURHA _____ PAKKO

_____ AJANHUKKAA _____ AJATUKSIA HERÄTTÄVÄ

_____ AJATUKSIA SELVENTÄVÄ _____ (muu)

LIITE 17: KYSELYLOMAKE OPETTAJILLE

KYSELY OPETTAJILLE HENKILÖKOHTAISESTA OHJAUKSESTA

1. ALKUTIEDOT

Työssäoloaika opettajana _____ vuotta.

Kuinka monta vuotta olet työskennellyt Kiuruveden yläasteella? _____

2. OHJAUKSEN TEEMAT

Rastita mieleisesi vaihtoehto.

1 = Ei ollenkaan tärkeä

2 = Hieman tärkeä

3 = Joillekin oppilaille tärkeä

4 = Tärkeä

5 = Erittäin tärkeä

LUOKKA	OHJAUKSEN AIHE	1	2	3	4	5
7.	Oppilas (luonne, harrastukset, perhe, ystävät)					
7.	Uusi koulu (opiskelu, tavat, pelot, toiveet)					
7.	Opiskelu (koulumenestys, kiinnostus, tulevaisuus)					
7.	Kouluviihtyvyys (luokkailmapiiri, kiusaaminen)					
8.	Opiskelu (oppiaineet, koulutavoitteet, tulevaisuus)					
8.	Opiskelu (opiskelutaito, asenne kouluun)					
8.	Vapaa-aika (harrastukset, elämäntavat, ystävät)					
8.	Perhe (perheen tavat, oma luonne, tulevaisuus)					
8.	Itsetuntemus (luonne, arvot, ihanteet)					
9.	Opiskelu (tavoitteet 9. luokalle)					
9.	Jatko-opiskelu (koulutuspaikka, linja, ammatti)					
9.	Yhteishaku (läsnä myös huoltajat)					

Puuttuuko Sinun mielestäsi jokin tärkeä aihe ohjauksesta kokonaan?

Kommentteja teemoista ja perustelut mielipiteille.

3. OHJAUKSEN KÄYTÄNNÖN JARJESTÄMINEN

Onko oppilaiden henkilökohtaisen ohjauksen ("haastattelu") käytännön järjestely aiheuttanut Sinulle vaikeuksia esim. oman työsi toteutukseen? Jos on, mitä vaikeuksia on aiheutunut?

Mistä asioista oppilaanohjaajan mielestäsi tulisi kertoa jollekin toiselle henkilölle (esim. luokanvalvoja)? Perustele.

Millaisissa tilanteissa mielestäsi olisi hyvä, jos ohjaustilanteessa olisi läsnä myös joku muu henkilö kuin oppilas ja oppilaanohjaaja? Perustele.

Mitä mieltä olet huoltajien kutumisesta 9. luokan ohjaustilanteeseen (aiheena Yhteishaku)? Perustele mielipiteesi.

Muita kommentteja tai parannusehdotuksia ohjauksen käytännön järjestämiseen.

4. HENKILÖKOHTAINEN OHJAUS

Kenelle (keille) oppilaalle mielestäsi henkilökohtaista ohjausta tulisi tarjota? Keitä varten ”opo” on?

Onko mielestäsi koulussamme tarvetta oppilaiden henkilökohtaiseen ohjaukseen? Jos on, missä tilanteissa?

Tarvitsevatko oppilaat mielestäsi enemmän henkilökohtaista ohjausta kuin aikaisemmin? Jos tarvitsevat, miksi.

Parannusehdotuksia / kommentteja henkilökohtaisesta henkilökohtaisesta ohjauksesta.

Kommentteja koulumme oppilaanohjauksesta yleisesti.

Muuta kommentoitavaa.

KIITOS VASTAUKSESTASI!

LIITE 18: ANNELI VALPOLAN KYSYMYSJAOITTELU

Henkilön kehittymiseen liittyvät kysymykset (Valpola 2000, 137.)

Välittääkö kukaan?

Millä osaamisella menestyn?

Oman itsensä tuntemista lisäävät kysymykset (Valpola 2000, 152.)

Mitkä ovat tehtäväsi?

Mistä pidät ja mikä on vaikeaa?

Mikä auttaa sinua parempaan tulokseen?

Ketkä ihmiset voivat auttaa minua?

Selventävät kysymykset (Valpola 2000, 175.)

Mitä jokin tarkalleen ottaen merkitsee sinulle?

Avaavat kysymykset (Valpola 2000, 176.)

Mitä vaihtoehtoja sinulla on ollut mielessä?

Miten ratkaisisit, jos sinulla ei olisi mitään rajoituksia, esteitä?

Prosessikysymykset (Valpola 2000, 176.)

Millaista apua tarvitset ohjaajalta?

Testaavat kysymykset (Valpola 2000, 176.)

Mitä voit itse tehdä tälle asialle?

Mikä tässä tulee mahdollisesti olemaan vaikeaa?

Keitä muita tähän tarvittaisiin mukaan?

LIITE 19: KONSTRUKTIVISTISEN TEORIAN KYSYMYSJAOITTELU

Olettamuksia kyseenalaistavat kysymykset eli dekonstruktiiviset kysymykset (Peavy 1999, 91)

Näytät uskovan, että koulutussuunnitelmasi auttaa sinua pääsemään elämässä siihen mihin pyrit.

Miten ajattelet tästä asiasta, mihin tuo usko perustuu?

Kysymykset, jotka liittävät asiakasta huolestuttavan kysymyksen kontekstiinsa. (Peavy 1999, 91.)

Pohdiskelit sitä, muuttaisitko toiselle paikkakunnalle. Jos päättäisit muuttaa, keihin muihin ihmisiin se vaikuttaisi?

Kysymykset, jotka tuovat esiin ajallisen ulottuvuuden. (Peavy 1999, 91.)

Olet huolissasi viidennellä luokalla olevasta pojastasi. Miten kauan tämä asia on huolestuttanut sinua?

Kysymykset, joilla pyritään elämänkentän eri osa-alueiden välisten yhteyksien selventämiseen. (Peavy 1999, 91.)

Miten työkokemuksesi mahtaa vaikuttaa siihen, mitä ajattelet perheesi ristiriidasta?

Kysymykset, joilla pyydetään suoraan kuvausta jostain asiasta. (Peavy 1999, 91.)

Miten kuvailisit uskonnon merkitystä elämässäsi ja perheessäsi?

Kysymykset, joilla kartoitetaan tulevaisuuden vaihtoehtoja. (Peavy 1999, 92.)

Millaisia odotuksia sinulla on tämän koulutusohjelman suhteen, jos tulet valituksi?

Kysymykset, jotka tuovat esiin ihmisen vahvuuksia. (Peavy 1999, 92.)

Kerrot, että tämä ei ole ensimmäinen kerta kun olet joutunut muuttamaan perheinesi uudelle paikkakunnalle. Miten olet aikaisemmin saanut kaikki muuttamiseen liittyvät asiat järjestettyä?

Kysymykset, jotka auttavat ihmistä ottamaan toisen henkilön roolin. (Peavy 1999, 92.)

Olet kertonut miten sinä ja siskosi tappelette kovasti, ja miten harmissasi olet. Jos ajattelet sisaresi kannalta, miten luulet, minkä asioiden pitäisi muuttua teidän välillänne, jotta hän voisi suhtautua sinuun ystävällisemmin?

Kysymykset, jotka auttavat näkemään todellisuuden moninaisuuden. (Peavy 1999, 92.)

Kun ajatellaan, mitä kaikkea tiedät terveellisten ruokailutottumusten merkityksestä, mitä eri tapoja sinulle tulee mieleen, miten ihmisellä voi olla terveelliset ruokailutottumukset?

Kysymykset, jotka auttavat henkilökohtaisen merkityksen muodostamisessa. (Peavy 1999, 92.)

Miltä työsi vaikuttaa nyt, kun olet aloittanut uuden kurssin?

Kysymykset, jotka auttavat ihmisiä määrittelemään itsensä uudella tavalla. (Peavy 1999, 92.)

Miltä tuntuisi ajatella itseäsi sellaisena ihmisenä, jolla on tähän toimenpiteeseen tarvittava rohkeus?